

A TÁVOLTARTÁS GYAKORLATI ALKALMAZÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI

TAMÁSI Erzsébet – BOLYKY Orsolya

tudományos főmunkatárs (OKRI) – tudományos munkatárs (OKRI)

A családon belüli vagy kapcsolati erőszak minden kétséget kizáróan súlyos társadalmi probléma, amelynek megelőzésében, csökkentésében, hosszú távú kezelésében a büntetőjogi beavatkozás is elkerülhetetlen, ám hangsúlyozottan csak a végső megoldás, *ultima ratio*. Az igazságszolgáltatáson kívüli szervezetek és szakemberek, többek között a gyermekvédelem, családsegítő szolgálatok és a civil szféra erőfeszítései alapvetőek és nélkülözhetetlenek ezen a területen. Elsődleges feladat a bántalmazás észlelése és jelzése, amelyre a közvetlen lakókörnyezetnek, iskoláknak, óvodáknak, egészségügyi szolgáltatóknak nyílhat alkalma és lehet felelőssége.

A bántalmazó helyzet azonnali vagy a lehető legrövidebb időn belüli megszüntetésére azonban a büntetőjog vagy a büntető jellegű intézkedések alkalmasak. A külföldi országokban már többé-kevésbé hatásosan működő távoltartás jogintézménye ennek érdekében került a magyar jogrendszerbe, majd az elmúlt évek során – a hatékonyság növelése érdekében és a joggyakorlat jelzései alapján – tovább formálódott.

Tanulmányunk bemutatja, hogy a távoltartás bevezetése óta eltelt időben e jogintézmény mennyiben képes a kitűzött céloknak megfelelni. A mai magyar jogrendszerben háromféle távoltartás – ideiglenes megelőző, megelőző és a ‘büntetőjogi’ távoltartás – működik. A távoltartások elemzése a 2011. és 2012. évi statisztikai és ugyanezen időszakból válogatott bűnügyi aktái, a különböző jogágakban tevékenykedő jogalkalmazókkal készített interjúk, valamint a vonatkozó szakirodalom feldolgoása alapján történt. Írásunk kiterjed a távoltartás mindhárom fajtájának jogi, dogmatikai, eljárásjogi anomáliáinak összegyűjtésére, a működéséből adódó jogalkalmazási problémák feltárására és a távoltartások hatékonyságának kriminológiai szempontjaira. Mind a három jogintézmény esetében egyértelműen megállapítható, hogy az emberi, szubjektív tényezők (szakmai hozzáértés, jogi ismeretek szintje, élettapasztalatok, gyakorlat stb.) legalább olyan mértékben határozzák meg a távoltartás hatékony működtetését, mint a rendelkezésre álló anyagi eszközök és a jogszabályokból eredő anomáliák.

1. A távoltartás jogintézménye megalkotásának jogi háttere, előzményei

1. Az első határozott jogalkotói szándék a családon belüli erőszakkal¹ szembeni fellépésre a 45/2003. (IV. 16.) számú országgyűlési határozatban mutatkozott meg, amely a családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakításának szükségességéről rendelkezett. A határozat felhívta a figyelmet arra, hogy hozzátartozó által kifejtett erőszakos magatartás általában a gyengébb, kiszolgáltatottabb családtag ellen irányul, így a nők és gyermekek válnak leggyakrabban sértetteké.

2. A családi erőszak elleni fellépés következő lépése a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról szóló, 115/2003. (X. 28.) OGY határozatban „a családon belül rejtőzködő erőszak” című fejezet volt. A jogalkotó a statisztikai adatok tükrében nézett szembe a családi erőszak jelenségével: 2001-ben az emberölések 47,8 százalékában családtag volt az áldozat, a szexuális bűncselekmények 60 százalékát hozzátartozó sérelmére követték el, és a testi sértések harmadában is rokon volt a sértett. Felismerték, hogy a családon belül megnyilvánuló erőszakos viselkedésre azonnali és hatékony reakció szükséges a hatóság részéről, ezért törvényalkotási feladatként jelölték meg a 72 óras és hosszabb tartamú távoltartás alkalmazási feltételeinek kialakítását.

3. Ilyen előzmények után alkották meg a T/9837. számú törvényjavaslatot a családon belüli erőszak miatt alkalmazható távoltartásról. A javaslat közigazgatási határozatként tartalmazza az ideiglenes távoltartást, amelyet a rendőrség adhat ki legalább 5, de legfeljebb 10 napi időtartamra, és amely meghosszabbítható maximum 20 napig. Az ideiglenes távoltartó határozat hatálya alatt álló bántalmazó maga köteles saját elhelyezéséről gondoskodni. Amennyiben erre nem képes, a hajléktalan személyeket ellátó intézményekben kérhet szállást. Az érdemi határozat meghozatalának elintézési határideje a kérelem előterjesztésétől, illetve a hivatalból megindult eljárás megkezdésétől számított 24 órán belüli időpont. A továbbiakban a határozat közlésétől számított 3 napon belül kérhető az ideiglenes távoltartó határozat bírósági felülvizsgálata. A javaslat az országgyűlési vita során elbukott, így a tervezet 2005. július 1. napján nem lépett hatályba.²

¹ Az Országos Kriminológiai Intézet kutatása alapján a családon belüli erőszak „az együtt élő és egymással fizikai, érzelmi, anyagi, jogi függésben lévő személyek között megvalósuló erőszak, bántalmazás, visszaélés, amely magába foglalja a fizikai, szexuális, érzelmi bántalmazás vagy elhanyagolás valamennyi formáját.” VIRÁG György: Családon belüli erőszakról. *Belügyi Szemle*, 2005/9. 3–22.

² A parlamenti és bizottsági részletes vitát követően a törvényjavaslat végül nem került zárószavazásra.

2. A távoltartás fajtái

2.1. A büntetőjogi távoltartás

2.1.1. A büntetőjogi távoltartás szabályai

A 2006. évi LI. törvény, a büntetőeljárás törvény módosításával, a kényszerintézkedések közé helyezte a távoltartás intézményét.³ Bár a törvény szövegéből nem derült ki, hogy a távoltartás kizárólag családon belüli erőszak esetén alkalmazható-e, az indoklás szerint – a lakhelyelhagyási tilalom szabályait alapul véve – ez egy olyan, mozgást korlátozó kényszerintézkedés, amelyet a családon belüli erőszakos cselekmények kezelésére hoztak létre.

A büntetőjogi távoltartáshoz kapcsolódó 32/2009. (OT.26.) ORFK utasítás a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőrségi feladatokat tartalmazza.

A büntetőjogi távoltartás tartama 10-60 napig (korábban 30 napig) terjedhet.⁴ Elrendelésének *generális feltétele*, hogy a szabadságvesztéssel is büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja fennálljon és a terhelt lakókörnyezetben hagyása a vele egy háztartásban élőkre súlyos veszélyt jelentene.⁵ A veszélyeztetés formái, mint *speciális feltételek* megegyeznek más, személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésben meghatározottakkal: egyfelől a tanúk megfélemlítésével, befolyásolhatóságával meghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást, vagy – másfelől – a sértett sérelmére a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy újabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt követne el, azonban a terhelt előzetes letartóztatása nem szükséges.⁶ A különös feltételek közül legalább az egyiknek fenn kell állnia az általános feltétel mellett. Ha a büntetőeljárásban magánindítványnak van helye, a távoltartás elrendelését mindig magánindítvány előterjesztésének kell megelőznie.⁷ Cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes sértett helyett a magánindítványról szóló nyilatkozat megtételére törvényes képviselője vagy a gyámhatóság is jogosult. Meg kell jegyezni, hogy a sértetti magánindítvány megtétele, mint a büntetőeljárás feltétele, a családon belül megvalósuló erőszakos cselekmények vonatkozásában a cselekmény látenciában maradását eredményezheti a sértett megfélemlített helyzete vagy szegényérzete miatt.⁸

2008. január 1-jén került be a *zaklatás*⁹ tényállása a büntető törvénykönyvbe. A zaklatás megvalósulása lehetővé teszi a távoltartás alkalmazását nem hozzátarto-

³ A Büntetőeljárás törvény módosításáról szóló 2006. évi LI. törvény 59.§.

⁴ A Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) 138/B.§ (1) bekezdés.

⁵ A Be. 138/A.§ (2) bekezdés.

⁶ A Be. 138/A.§ (2) bekezdés a.) és b.) pont.

⁷ A Be. 138/A.§ (3) bekezdés.

⁸ ALFÖLDI Ágnes Dóra: A családon belüli erőszak megítélése és megelőzésének eszközei a magyar és az európai uniós jogban. *Jogelméleti Szemle*, 2011/3. 9.

⁹ 2012. évi C. törvény 222. §.

zók között is, azaz nem csak a családon belüli zaklatás eredményezheti távoltartás elrendelését.

A büntető eljárási távoltartás nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Körülményessége, lassúsága folytán nem alkalmas a család bántalmazott tagjainak védelmére, különösen alkalmatlan az erőszakos magatartás bekövetkeztének megelőzésére. A lelki terror, megfélemlítés mellett sokszor csak kisebb súlyú fizikai bántalmazás valósul meg, amely szintén nem teszi lehetővé a távoltartás elrendelését. A statisztikai adatok is alátámasztják, hogy a büntetőeljárás során a távoltartást viszonylag ritkán veszik igénybe: 2006 második felében országosan 24 esetben, 2007-ben 77 esetben rendelte el a bíróság és a gyakoribb kényszerintézkedés az előzetes letartóztatás maradt.¹⁰ A családi problémák megoldása nem büntetőjogi, hanem alapvetően jogon kívüli, társadalmi felelősségvállalás körébe eső feladat. A büntetőjog ultima ratio jellegének a hozzátartozók közötti konfliktusok kezelésében fokozottan kellene érvényesülnie.

2.1.2. A büntetőjogi távoltartás magyar szabályozásának európai kritikája

A büntetőeljárási távoltartás működésének hiányosságaira mutatott rá az Emberi Jogok Európai Bírósága is, amikor Magyarországot elmarasztalta egy távoltartással kapcsolatban született intézkedése miatt. Kiemelte a haladéktalan döntéshozatal szükségességét, és sérelmezte,¹¹ hogy a döntések meghozatalára a törvény nem tartalmaz speciális határidőt.

A bűncselekmények sértettjei jogainak megerősítésére és védelmére vonatkozó ütemterv keretében az Európai Parlament elfogadta az *európai védelmi határozatról* szóló irányelvet.¹² Ennek értelmében az egyik tagállamban védelmet élvező áldozatnak az EU másik tagállamában is védelmet kell biztosítani. Az irányelv a nemi erőszak áldozatai mellett olyan más bűncselekmények eseteire is kiterjeszti a védelem nyújtásának kötelezettségét, amelyek az adott személy életét, testi és lelki épségét és nemi integritását bármilyen módon veszélyeztetik (ideértve a zaklatás bármelyik formáját), a méltóságát vagy személyes szabadságát sértik, valamint magába foglalja az ismételt elkövetés megelőzésére és a korábban elkövetett bűncselekmények következményeinek enyhítésére szolgáló intézkedéseket (9. cikk). Az európai védelmi határozatot kizárólag a védett személy kérésére lehet kibocsátani, ha döntése értelmében másik tagállamban kíván tartózkodni, vagy már ott tartózkodik. A végrehajtó állam nem köteles ugyanazt a védelmi intézkedést alkalmazni, mint amelyet a kibocsátó állam elfogadott, hanem saját nemzeti jogrendszerének megfelelően biztosíthatja az érintett személy védelmét.

¹⁰ 2006-ban 1734 fő, míg 2007-ben 3177 fő volt előzetes letartóztatásban.

¹¹ Európai Jogok Emberi Jogi Bírósága, Kalucza kontra Magyarország ügy, ügyszám: 57693/10., 64. bekezdés, határozat időpontja: 2012. július 24. forrás: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/caselaw/CASE%20OF%20KALUCZA%20v.%20HUNGARY.pdf>

¹² Az Európai Parlament és a Tanács 2011/99/EU irányelve az európai védelmi határozatról. (2011. december 13.) forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:338:0002:0018:HU:PDF>

A legtöbb európai tagállam, amely alkalmazza a távoltartás intézményét, az 1997 óta hatékonyan működő, az amerikai *Duluth-modellre* épülő *osztrák modellt*¹³ vette alapul, mint ahogyan a magyar jogalkotás is az osztrák szabályozást tekintette fő példának. Ausztriában a rendőrség azonnali intézkedésként két hétre rendelheti el a távoltartást, amely 4 hétre hosszabbodik meg, amennyiben a bántalmazott a bíróságtól is kérte a távoltartás elrendelését. A rendőrség a helyszínen közli a távoltartás elrendelésének tényét a bántalmazóval, kulcsait elveszi, és az eltiltás időtartama alatt egyszer, váratlan időpontban ellenőrzi a betartását. A bíróság maximum 6 hónapra rendelhet el távoltartást, de amennyiben válóper vagy lakáshasználattal kapcsolatos per is indul, akkor ez az időtartam a per befejezéséig meghosszabbodik. Lelki erőszak esetén is kérhető távoltartás, amelynek nem feltétele a hozzátartozói kapcsolat fennállása a veszélyeztető és a veszélyeztetett között.

2.2. A büntetőjogon kívüli távoltartás szabályai

2.2.1. A megelőző távoltartás

A családon belüli erőszak megelőzésének elősegítésére és a távoltartás hatékonyabbá tételére alkották meg a jelenleg is hatályos 2009. évi LXXII. törvényt a *hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról (Hketv.)*. Ezzel párhuzamosan elkészült a 37/2009. (OT22.) ORFK utasítás a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható ideiglenes megelőző távoltartás rendőrségi feladatainak végrehajtásáról. A törvény 1. § (1) bekezdése értelmében „*hozzátartozók közötti erőszaknak minősül a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, a szexuális önrendelkezéshez való jogot, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető tevékenység vagy mulasztás.*” A törvény és annak indoklása nem konkretizálja, hogy pontosan milyen magatartások tartoznak ebbe a körbe, mindennek megítélését az adott ügyben eljáró rendőrré vagy bíróra bízta.

A *megelőző távoltartásról* a bántalmazott életvitelszerű tartózkodási helye szerinti helyi bíróság nemperes eljárásban határoz. Az eljárás hivatalból a rendőrség kezdeményezésére, illetve a bántalmazott vagy a bántalmazott közeli hozzátartozójának kérelmére indul. A megelőző távoltartás legfeljebb 30 napra rendelhető el. Hatálya alatt a bántalmazó köteles magát távol tartani a bántalmazottól, a bántalmazott életvitelszerű tartózkodására szolgáló ingatlantól, a határozatban megjelölt más személytől, és köteles tartózkodni attól, hogy a bántalmazottal közvetlenül vagy közvetve érintkezésbe lépjen.

Míg a megelőző távoltartás közigazgatási eljárás keretében zajlik és a hozzátartozó fogalmának meghatározásához a polgári törvénykönyv rendelkezéseit veszi alapul, addig a büntetőjogi távoltartás büntetőeljárás megindulásához kötött, és nem vizsgálják a hozzátartozói kapcsolatot a sértett és az elkövető között. A távoltartás elrendelhetőségének feltétele különbözik a két eljárásban a bántalmazó által lakott ingatlan használatának jogcíme szerint is. Megelőző távoltartás nem rendelhető el, ha a sértett szívésségi

¹³ 53/2009. (V. 6.) Alkotmánybírósági Határozat III. rész 2.2 pont.

lakáshasználó és nincs a bántalmazóval közös kiskorú gyermek a lakásban. A büntetőjogi távollattartást azonban a használat jogcímétől függetlenül is elrendelheti a bíróság.

2.2.2. Az ideiglenes megelőző távollattartás

A megelőző távollattartás „előszobája” a rendőrség hatáskörébe utalt *ideiglenes megelőző távollattartás* elrendelésének lehetősége, amelyre szintén a közigazgatási hatósági eljárás szabályai vonatkoznak. Lényege, hogy a súlyosabb bántalmazás megelőzése érdekében a rendőr a helyszínen azonnal intézkedhessen a bántalmazó eltávolításáról és határozhasson a legfeljebb 72 óráig tartó távollattartásáról. Az ideiglenes megelőző távollattartás hivatalból vagy bejelentés alapján rendelhető el. Ezzel egyidejűleg a rendőrség az arra illetékes helyi bíróságnál kezdeményezi a megelőző távollattartás elrendelését. Az *ideiglenes megelőző távollattartó határozat részletes szabályait az 52/2009. (IX. 30.) IRM rendelet* tartalmazza, amely segítséget jelent a helyszínre érkező rendőrnek abban, hogy helyes következtetést vonjon le a helyszínen tapasztalható körülményekből és megfelelő intézkedést alkalmazzon a családon belüli erőszak kezelésének, megelőzésének érdekében.¹⁴

3. Alkotmányossági aggályok az ideiglenes megelőző távollattartással és a megelőző távollattartással kapcsolatban

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy „a családon belüli erőszak kezelése kilépett a magánszféra köréből, felszámolása közüggé vált [...]”¹⁵ „A magánszférában a személyes, családi kapcsolatokban megjelenő erőszak alkotmányosan indokolhatja az államnak e területen való »belépését« (beavatkozását), személyes szabadság korlátozását, ha a törvény pontosan és egyértelműen meghatározza az erőszaknak, illetve az azzal való fenyegetésnek azt a fokát, amely a célhoz (a családon belüli erőszak áldozatainak megvédése) képest a beavatkozást szükségesnek és egyben arányosnak minősítheti.”¹⁶

3.1. A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távollattartásról szóló törvénnyel kapcsolatos alkotmánybírósági határozat

Az Alkotmánybíróság a Hktv. előzetes normakontrollja során, az 53/2009. (V. 6.) számú határozatában reagált a megelőző távollattartással kapcsolatosan felmerült al-

¹⁴ Az 52/2009. (IX. 30.) IRM rendelet például a következő iránymutatást tartalmazza: „személyazonosság vizsgálata, hozzátartozói minőség vizsgálata, az ingatlan-használat jogcímének felderítése, az ingatlan állapotának vizsgálata (szeszes ital fogyasztása, bódítószer fogyasztására, dulakodásra utaló nyomok), tisztázni, hogy a kiskorú gyermek közös-e, tanúk meghallgatása az erőszakos cselekmény előzményeiről, a bántalmazó és a bántalmazott meghallgatása úgy, hogy a körülményekről befolyásmentesen nyilatkozhassanak [...]” stb.

¹⁵ 53/2009. (V. 6.) számú Alkotmánybírósági Határozat III. rész 2.3. pont

¹⁶ 53/2009. (V. 6.) számú Alkotmánybírósági Határozat IV. rész 4.1. pont

kormányossági aggályokra. Kifejtette, hogy a távoltartás büntetőjogon kívül eső alkalmazásának szabályozása elfogadható, mivel a személyi szabadság, a mozgásszabadság és a tartózkodási hely szabad megválasztásának joga tágabban értelmezendő, ezért ezek a jogok nem csupán a büntetőeljárás során korlátozhatóak.¹⁷ Számos olyan, büntetőjogon kívüli jogszabály létezik, amely a mozgásszabadságot vagy a tartózkodási hely szabad megválasztását átmenetileg korlátozza.¹⁸ Az ideiglenes megelőző távoltartás és a megelőző távoltartás is ebbe a körbe tartozik, azonban – mivel akivel szemben elrendelik, annak alkotmányos alapjogait sérti – szükséges annak garanciális szabályokkal történő körülbástyázása. Az AB határozat eredményeképpen a törvényjavaslatot több ponton módosítani kellett, mivel az erőszak fogalmát részben túl tágan, részben a jogalkalmazás számára értelmezhetetlenül határozták meg, a hozzátartozó fogalmát szintén elfogadhatatlanul kiterjesztően definiálták.

3.2. A tulajdonhoz való jog korlátozásának alkotmányossági kérdései a távoltartás vonatkozásában

A távoltartás bármely típusa *korlátozza a tulajdonhoz való jogot*, illetve ennek részjogosítványait a bántalmazó tulajdonában álló ingatlan tekintetében. Az alkotmányos alapjogokat sértő cselekmények, intézkedések esetében felmerül a sorrendiség kérdése, vagyis mérlegelni kell, hogy melyik alapjog élvezzen elsőbbséget és ez által védelmet a másik alapjog kárára. Az emberi méltóság, élet, testi és lelki épség, egészség védelme prioritást élvez a tulajdonjog védelmével szemben. Az abszolút szerkezetű tulajdonjog korlátozható alapjog: a tulajdonos a *közérdekből* történő, arányos és szükséges mértékű korlátozást tűrni köteles. A családon belüli erőszak megelőzése, illetve kezelése társadalmi érdek, ezért a távoltartás, mint a tulajdonjogot korlátozó intézkedés is közérdekű korlátozásnak tekinthető.¹⁹ A büntetőjogi távoltartás, mint kényszerintézkedés súlyosan érint bizonyos alapjogokat, így a tulajdonjog részjogosítványait is, tekintet nélkül a bántalmazó és a bántalmazott által közösen használt ingatlan tulajdoni viszonyaira. Garanciális szabály, hogy elrendelésére kizárólag bíróság jogosult. A rendőrség és a polgári jogi bíróság által elrendelhető megelőző távoltartás esetében a bántalmazó tulajdonjogának korlátozását, így a megelőző távoltartás elrendelhetőségét is feltételekhez köti a jogalkotó, az előzőekben említett lakáshasználat jogcíme szerinti különbségtétellel. Hozzá kell tenni, hogy a polgári jogi bírói gyakorlat az utóbbi időben figyelembe veszi az élettársi kapcsolatot, mint jogcímet a lakáshasználattal kapcsolatos jogviták esetében. Az új Ptk.²⁰ az élettársi kapcsolat megszűnése esetére feljogosíthatja a volt élettársat a másik élettárs kizárólagos jogcíme alapján közösen használt ingatlan további használatára, amennyi-

¹⁷ HALMAI Gábor: Távoltartás és személyi szabadság. *Fundamentum*, 2009/2. 114.

¹⁸ Pl. Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 33.§ (2) bekezdés a.) pontja értelmében előállítás alkalmazható azzal szemben, aki „a rendőr felszólítására nem tudja magát hitelt érdemlően igazolni, vagy az igazolást megtagadja.”

¹⁹ TÓTH Andrea Noémi: A távoltartás anomáliáinak polgári jogi vetületei. *Jogelméleti Szemle*, 2013/2. 7.

²⁰ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: új Ptk.).

ben az életközösség minimum egy éve áll fenn és a közös kiskorú gyermek érdekében ez szükséges.²¹

4. Az új Btk.-ban szabályozott kapcsolati erőszak és a Hktv.-ben definiált hozzátartozók közötti erőszak viszonya

A 2013. július 1-jén hatályba lépett új Büntető Törvénykönyv²² 212/A. § ‘*Kapcsolati erőszak*’ címszó alatt a családon belül elkövetett erőszakos vagy becsületsértő cselekményeket önálló tényállássá emelte. Az új törvény a kapcsolati erőszak meghatározásával több, korábban felmerült hiányosságot kiküszöbölt, valamint értelmezésbeli anomáliákat is feloldott. Így egyértelművé vált, hogy büntetőjogi értelemben a családon belüli erőszak sértettje lehet a volt házastárs, volt élettárs és minden olyan hozzátartozó, akivel az elkövető korábban – azaz az elkövetést megelőzően – egy háztartásban élt, valamint a gyermekének szülője akkor is, ha esetleg soha nem éltek közös háztartásban. A törvény kimondja, hogy a kapcsolati erőszak elkövetőjével szemben kitiltás büntetés is kiszabható. A kitiltás ilyen kontextusban felfogható a kényszerintézkedésként elrendelhető távoltartás büntetés változatának, hozzátéve, hogy az elkövetőre nézve hátrányosabb következményekkel jár, hiszen az adott település vagy akár egy országrész egészétől kell magát távol tartania a bírói ítéletben meghatározott ideig, legkevesebb egy évig. Nehézséget okozhat a későbbiekben, hogyan határozható el a kapcsolati erőszak és a Btk.-n kívül eső hozzátartozók közötti erőszak cselekménye. Hol húzódik a határ a bántalmazott hozzátartozó emberi méltóságát, életét, testi és lelki egészségét súlyosan veszélyeztető tevékenység vagy mulasztás és a megalázással vagy súlyos nélkülözéssel elkövetett kapcsolati erőszak között?

5. A távoltartás alkalmazásának gyakorlati nehézségei

5.1. Ideiglenes megelőző távoltartás gyakorlata 2011-2012 között

Az ideiglenes megelőző távoltartás rendőrségre háruló feladatainak végrehajtását a 37/2009.(OT.22.) Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) utasítása (továbbiakban: Utasítás) szabályozza.

A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható ideiglenes megelőző távoltartás rendőrségi gyakorlatáról 2010 óta az ORFK évente értékelő jelentés készíti a budapesti és a megyei rendőr-főkapitányságok ugyancsak éves jelentései alapján. A következő összefoglalás a jelentések²³ megállapításai alapján készült.

²¹ Új Ptk. 4:94. §.

²² 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

²³ 1. Jelentés a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható ideiglenes megelőző távoltartás rendőrségi feladatainak végrehajtásáról 2012. január 1-jétől 2012. december 31-ig. ORFK jelentés száma: 29000/14377/2013. Ált. 1–9.

2. Jelentés a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható ideiglenes távoltartás rendőrségi feladatainak végrehajtásáról 2011. január 1-jétől 2011. december 31-ig. ORFK jelentés száma: 12194/2012./Ált. 1–14.

5.1.1. Az ideiglenes megelőző távoltartás gyakorlatából adódó problémák

1. A párkapcsolati erőszak helyszínére irányított járőr mellett az ügyeleteseknek a Robotzsaru Neo ügyviteli rendszerben kell kutatniuk a bántalmazó személyéről és az adott címről, majd a bünygi nyilvántartó rendszerekben priorálni és ellenőrizniük kell azokat.

A rendőrségre beérkező jelzés vétele után az elsődlegesen intézkedő járőr megjelenik a helyszínen és dönt az ideiglenes távoltartás szükségességéről. Értesíti a kiadmányozásra jogosult rendőr kollégáját, aki az ideiglenes megelőző távoltartásról végső soron határozhat. A törvényi megfogalmazást alapul véve a rendőrök szerint nagyon nehéz eldönteni, milyen esetekben kell és lehet ideiglenes megelőző távoltartást alkalmazni. A törvény a rendőr szubjektív megítélésére alapozza a döntés meghozatalát, amely azonban számos külső és belső tulajdonságtól, sőt körülménytől függ. A rendőr életkora, tapasztalata, szocializációja, ismeretei meghatározzák ítéltéképességét, helyzetfelismerését, és döntési potenciálját. A tapasztalatok alapján azokon a rendőr-főkapitányságokon nagyobb az intézkedési aktivitás, ahol a kiadmányozásra jogosultakat és a járőri állományt megfelelő módon készítették fel a feladatra és a törvény alkalmazására.

A kiadmányozásra jogosult rendőr személyi feltételei közé tartozik, hogy legalább 5 éves szakmai tapasztalata legyen. Miután a magyar járőri állomány átlagéletkora alig 25 év, így a családi konfliktusok megítélésénél a rendőrség fontosnak ítélte az intézkedő kollégák életkorát és tapasztalatát.

A kiadmányozásra jogosult parancsnok megjelenéséig a helyszínen lévő rendőr dolga a helyszín biztosítása, az elkövető ott tartása és adatok, információk szerzése a jelenlevőktől vagy akár a szomszédoktól, illetve mindezek írásban vagy technikai eszközökkel való rögzítése.

2. Ugyancsak ellenőrizni kell a bántalmazó és a bántalmazott által közösen lakott ingatlan tulajdoni, hasznélvezeti és egyéb lakhatási viszonyait a földhivatali adatbázisok segítségével (Hketv. 5. § (3) bekezdés), azonban ez a gyakorlatban gondot okoz. Ennek alapján a bántalmazás helyszínéül szolgáló lakás vagy ingatlan tulajdoni viszonyait regisztrálni kell. A rendőri jelentések szerint az esetek többségében a felek egyike sem tudja okmányokkal igazolni a lakás vagy az ingatlan tulajdoni hátterét, így a rendőrök kénytelenek a felek bemondása alapján határozni, amennyiben a rendőrség ügyeletesen valamilyen oknál fogva nem tudta megszerezni a földhivatali adatokat.

A Hketv. lehetővé teszi, hogy a bántalmazottól eltérő személy („más személy”) vonatkozásában is elrendelhető az ideiglenes megelőző vagy a megelőző távoltartás, anélkül, hogy e másik személy sérelmére a bántalmazó abúzust kövessen el, illetve

3. Jelentés a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásának 2011. évi tapasztalatairól. ORFK jelentés száma: 12194/2012.Ált. 1–8.

4. Jelentés a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásának 2012. évi tapasztalatairól. ORFK, szám: 29000/7675/2013.Ált. 1–8.

az sem feltétel, hogy hozzátartozó legyen. Ugyanakkor a Hketv. szerinti távoltartás a bántalmazott szívességi lakáshasználata esetén csak akkor rendelhető el, ha a bántalmazóval közös kiskorú gyermekkel rendelkezik, így ha olyan gyermekkel élnek együtt, akinek nem a bántalmazó a szülője, a „polgári jogi” távoltartás nem kérhető és nem is rendelhető el. A Hketv. ezzel a szűkítő szabályozásával lehetetlenné teszi az olyan kiskorúak védelmét, akik a bántalmazóval együtt éltek és nevelése, felügyelete alatt álltak, de nem vérszerinti vagy örökbe fogadott gyermekük.

A rendőrök aggályosnak tartják a határozatok meghozatalát abban az esetben, ha a tulajdontól való eltiltás egyben a munkahelytől való eltiltást is magában foglalja. Nem ritka ugyanis, hogy az ingatlanban vállalkozás, vagy más munkavégzés folyik, amelynek a bántalmazó tulajdonosa vagy alkalmazottja.

3. A kiadmányozásra jogosult, tapasztaltabb rendőr kötelessége, hogy a jogszabályokban meghatározottakon túl felvilágosítsa a bántalmazót és a bántalmazottat egyaránt a jogérvényesítési lehetőségeikről és a menedéket nyújtó intézményekről.

A rendőrkapitányságok által összegyűjtött, az illetékességi területükön működő szálláslehetőségek sokszor nehezen elérhetőek, vagy túlszűfoltak. A rendőri jelentések szerint a bántalmazók többsége rokonoknál, ismerősöknél húzza meg magát, de gyakran előfordul, hogy nem távozik, hanem a lakás más, de számára tiltott helyiségében marad.

A hajléktalan szállók esetében számos probléma merült fel, ugyanis nem történhet meg a befogadás a bántalmazó alkoholosan befolyásoltsága esetén, sem pedig akkor, ha nincs 5 napon belül elvégzett tüdőszűrésről szóló igazolás a birtokában. A gyakorlat szerint ez utóbbi követelménytől általában eltekintenek.

4. A Hketv. 7. § (1) bekezdése kimondja, hogy az ideiglenes megelőző távoltartó határozatot a helyszínen kötelesek meghozni, kivéve, ha a bántalmazó felet előállították. A rendőrség véleménye szerint a Hketv. rendelkezései nem egyértelműek a rendőrség feladatait tekintve, ha szabálysértés vagy bűncselekmény hiánya esetén az esemény eltelte után hosszabb idővel, akár több héttel később érkezik a rendőrséghez a bejelentés.

Gyakran előfordul, hogy a bántalmazó a rendőrség kérészésekor már nem tartózkodik a helyszínen, vagy az eljárás közben távozik, ez azonban nem akadály a határozat meghozatalának. Ilyenkor a felet csak ritkán tudják értesíteni a kiadmányozásra jogosult rendőrök, mert ennek vagy a felek vagy a rendőrök technikai eszközeinek (szolgálati mobiljának) hiánya szab korlátokat.

5. A rendőrségi összefoglalók szerint az ideiglenes megelőző távoltartás határozatát *a bántalmazott kérésére* meg kell küldeni az illetékes családsegítő szolgálatnak és a gyermekjóléti szolgálatnak, ha a bántalmazott háztartásában kiskorú él.²⁴ A kialakult gyakorlat szerint azonban a rendőr a 32/2007.(OT. 26) ORFK utasítás 12. és 39. pontja szerint jár el, amikor kiskorú veszélyeztetettségét megállapítja. A *bántalma-*

²⁴ Hketv. 9. § (3) bekezdés.

zott kérése vagy beleegyezése nélkül hivatalból kell értesítenie a jelzőrendszert, még akkor is, ha nem valósul meg bűncselekmény vagy szabálysértés. Ennek elmulasztása fegyelmi eljárást von maga után. „A módosítás hatálybalépésétől kezdve a rendőrség munkatársait érintő javaslat nem született” – hívja fel a figyelmet az ORFK 2012. évi, a tárgykörre vonatkozó jelentése.

6. Az Utasítás 3. pontja értelmében a feladat végrehajtása során nem keletkezhetnek a rendőrséget terhelő többletkiadások. A helyszínre érkező rendőr helyzetértékelése alapján a kiadmányozásra jogosult parancsnoknak is a helyszínre kell érkeznie, ezáltal nemcsak több személy, de több gépkocsi is érintetté válik. A szabály gyakorlati kivitelezését szinte lehetetlennek tartják a rendőrök, amennyiben hatékony munkavégzést szeretnének.

A problémát 2010. március 24-től a Rendőrségről szóló törvény orvosolni látszik.²⁵ Kimondja, hogy előállítható az ideiglenes megelőző távoltartás alánya, így nemcsak a helyszínen, hanem a hivatali helyiségben is elvégezhető a végrehajtási feladatok, így a kiadmányozásra jogosult parancsnokot nem kell a helyszínre küldeni. Több megyében (pl. Zala, Győr-Moson-Sopron) a helyszínen tartózkodó bántalmazót minden esetben előállítják. Véleményük szerint ez nemcsak költségkímélő megoldás, de segíti a fiatal járőri állományt a helyes problémakezelésében.

7. Kiemelendő, hogy amennyiben a bántalmazó cselekmény egyben bűncselekménynek minősül és büntetőeljárás is indul, ez nem akadály a Hketv. szerinti ideiglenes megelőző távoltartás és azt követően a megelőző távoltartás elrendelésének. A jogalkotó célja az azonnali, gyors és hatékony védelem megadása, amelyet a Hketv. rugalmas szabályai biztosítanak. Legtöbb esetben a bántalmazott bejelentése nyomán szerez tudomást a rendőrhatalóság az erőszakos magatartásról, így a büntetőeljárás – amennyiben a bántalmazás bűncselekmény gyanúját veti fel – és az ideiglenes megelőző távoltartás ugyanazon a napon indul. A helyszínen intézkedő rendőrnek döntenie kell abban, hogy milyen eljárás megindítását kezdeményezze. Felmerülhet ugyanis közigazgatási eljárás (vagyis az ideiglenes megelőző távoltartó határozat meghozatala), vagy pedig szabálysértési, illetve büntetőeljárás indítása. A Hketv. 5. § (7) bekezdése kimondja, hogy amennyiben büntetőeljárásban a bíróság távoltartást rendelt el a bántalmazó ellen, úgy az ideiglenes megelőző és a megelőző távoltartás is hatályát veszti. Tehát látható, hogy a távoltartás elrendelését megalapozó bűncselekmény miatti büntetőeljárás megindulása nem zárja ki a közigazgatási eljárás párhuzamosságát addig, amíg nem kerül sor a büntetőeljárásban távoltartás elrendelésére. Ugyanakkor a rendőrségeket további adminisztráció terheli, ha a közigazgatási eljárás mellett akár szabálysértési, akár büntetőeljárás is indul, miután az iratok szerkezete és a felek megnevezése nem azonos, ezért az iratokat duplikálni kell.

8. A rendőri gyakorlat szerint nehezíti a jogintézmény hatékony működését, hogy szükséges a lehetőség a határozat betartására, a 72 óra ugyanis rendkívül rövid. Ez idő

²⁵ 1994. XXXIV. törvény 33. § (2) bekezdés g.) pontja.

alatt kell elkészíteni az iratanyagot, a jegyzőkönyveket, a határozatot és a bírónak ennyi idő áll rendelkezésre a meghallgatásokra és a döntés meghozatalára. A jogintézményt 2012. április 15-től a szabálysértésekről szóló 2012. évi II. törvény mind a bántalmazó, mind a bántalmazott oldaláról is védi. Egyfelől, aki az ideiglenes megelőző távollattó határozatban vagy a megelőző távollattó határozatban meghatározott szabályokat megszegi, szabálysértést követ el és akár szabálysértési elzárással is büntethető.²⁶ Másfelől, a valótlan bejelentés is szabálysértést valósít meg: amennyiben valaki vészhelyzetről a hatóságnál vagy más közfeladatot ellátó szervnél valótlan bejelentést tesz, illetve, ha a hamis bejelentés alapján a hatóság vagy a közfeladatot ellátó szerv szükségtelenül a bejelentésben megjelölt helyszínre vonul vagy egyéb intézkedésre kényszerül.²⁷

9. Ugyan ritkán, de előfordult a házi őrizet és a lakáselhagyási tilalom során alkalmazott ideiglenes megelőző távollattás elrendelhetőségének ellentmondásossága. A házi őrizet ideje alatt történt konfliktus esetén lehetetlennek bizonyult az ideiglenes megelőző távollattás elrendelése, mert nem lehetett volna biztosítani a házi őrizet feltételeit, s miután bűncselekmény sem történt, előzetes letartóztatásra sem kerülhetett sor. Az említett esetekben lakrészt különítettek el a felek számára, de a tilalom betartását ellenőrizni nem lehetett.

10. Nincs konkrét gyakorlat arra sem, hogy a távollattott a közösen használt ingatlanból milyen tárgyakat vihet magával, vagy miként mehet be a lakásba a személyes tárgyaiért.

5.1.2. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei rendőrségek gyakorlata

A statisztikából kitűnik, hogy a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság (MRFK) messze kiemelkedik az ideiglenes megelőző távollattás alkalmazásában.

B-A-Z Megyei adatok

	ideiglenes megelőző távollattás	megelőző távollattás	szabálysértési őrizetbe vétel
2009	166	118	31
2010	315	281	31
2011	426	372	83
2012	434	388	106

Az ország második legnagyobb megyéje az egyike a legkedvezőtlenebb gazdasági és társadalmi környezetnek, ahol a családon belüli erőszak száma is igen magas. A megye területén 10 rendőrkapitányságon 25 rendőrőrsön 2.200 fős rendőri állomány

²⁶ 2012. évi II. törvény 168. §.

²⁷ 2012. évi II. törvény 175. §.

teljesít szolgálatot. A Hketv. hatálybalépése előtt a hozzátartozók közötti erőszak esetén a hatóságok nem voltak képesek a bántalmazottak azonnali megsegítésére.

2009 óta a helyzet a megyében megváltozott, és az adatok azt mutatják, hogy a bántalmazót valóban el lehet távolítani a bántalmazott környezetéből. A Hketv. hatálybalépésével együtt meghozott 52/2009 (IX.30) számú IRM rendelet, valamint a 37/2009 (OT. 20.) számú ORFK utasítás az ideiglenes megelőző távoltartás rendőrségi feladatairól alapozta meg a B-A-Z megyei Rendőr-főkapitányság vezetőjének 12/2009 (XI.17.) számú intézkedését, amelyben részletesen meghatározza a megfelelő gyakorlati feladatokat. Ezzel párhuzamosan a rendőrség tekintélye nőtt.

Az elmúlt három év hatékony gyakorlatát kiadványban összegezték, amelynek alapján általánosan követhető megoldásokra hívták fel a figyelmet.

Az ideiglenes megelőző távoltartással kapcsolatos problémák kezelésére alkalmazandó megoldási javaslatok a következőkben foglalhatók össze:

1. A feladatra specializált csoportok létrehozása, amelyek a helyi szervekkel tartják a kapcsolatot.
2. A kiadmányozási jogkör széleskörű biztosítása, a körzeti megbízottak és járőrvezetők kellő képzés után kapják ezt a feladatot.
3. Gyakorlati útmutató brosúrák készítése az intézkedő rendőrök számára.
4. Két fő mentor kijelölése (bűnügyi és közrendvédelmi szakterületről), akik a helyi állomány oktatását végzik.
5. Kiemelt főelőadók szakmai felügyelete az előző napi párkapcsolati erőszakkal kapcsolatos események figyelése céljából.
6. Esettanulmányok készítése és a tanulságok megbeszélése az állomány tagjaival.
7. A körzeti megbízottak folyamatosan végzik a veszélyeztetett és érintett családok megfigyelését, különösen az ismétlődő erőszak eseteire figyelnek.
8. Igen szigorúan figyelik és ellenőrzik az ideiglenes megelőző és a megelőző távoltartási határozatban foglaltak betartását. A szabálysértőkkel szemben szabálysértési őrizetbe vételt alkalmaztak. Az illetékes bíróságokkal történő megbeszélések alapján, a rendőrségi szabálysértési őrizetbe vett személyeket a lehetőséghez mérten elzárással büntetik, amelynek visszatartó ereje így sokkal nagyobb.

A megyei összegzés kimondja, hogy „a Hketv. mindenképpen pozitív elmozdulást jelent egy olyan – a törvény hatálybalépéséig jogilag szabályozatlan – helyzetre, hogy mit tehet a Rendőrség, amikor sem szabálysértés, sem bűncselekmény nem valósul meg. Ugyanakkor az is elmondható, hogy az e témakörben eszközölt jogi szabályozás változtatásával, valamint a rendőrségi és bírói gyakorlat kialakulásával a kivitelezés már zökkenőmentesen végrehajtható.”²⁸

²⁸ *Párkapcsolat – erőszak nélkül. Az ideiglenes megelőző távoltartás gyakorlata a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság illetékességi területén.* Budapest, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság, 2013. 36.

5.2. A megelőző távoltartás ('polgári jogi távoltartás') alkalmazásának problémái a bírói gyakorlatban

A megelőző távoltartás intézményének bevezetésével a törvény a következő feladatokat telepítette a bíróságokra:²⁹

- jelzési kötelezettséget a megelőzés érdekében,
- az ideiglenes megelőző távoltartó határozat bírósági felülvizsgálatát, valamint
- a megelőző távoltartás elrendelésére irányuló eljárás lefolytatását.

A személy elleni erőszakos cselekmények tekintetében lefolytatott eljárás meglehetősen idegen a családjogi és a közigazgatási bíráskodástól.³⁰ Hozzá kell tenni azonban, hogy az európai országok többsége a családon belüli erőszakkal szemben a büntetőjog eszközrendszerén kívüli, más jogágakhoz tartozó megoldásokat is kínál, ide értve a távoltartás különböző fokozatainak, fajtáinak alkalmazását is.³¹

1. Mindenekelőtt szükséges lenne a *hozzátartozó fogalmának bővítése*. A Hktv. 1. § (5) bekezdése értelmében hozzátartozónak tekintendő a Polgári Törvénykönyv 685. § b.) pontjában meghatározott közeli hozzátartozók és hozzátartozók, valamint a volt házastárs, volt bejegyzett élettárs, a gondnok, a gondnokolt, a gyám és a gyámolt. A felsorolás nem tartalmazza a volt élettársat, annak ellenére, hogy a családon belüli erőszakos cselekmények jelentős hányada a korábbi élettárs sérelmére valósul meg. A bírói gyakorlat – analógia alapján – a gyermek védelmében a megelőző távoltartást elrendelhetőnek tartja a kiskorú gyermekkel rendelkező volt élettárs esetében is, bár erre kifejezett törvényi felhatalmazása nincsen. Kiskorú gyermek nélküli volt élettárs viszont nem számíthat megelőző távoltartás elrendelésére.³²

2. A törvény kizárólag cselekvőképes hozzátartozó bántalmazó esetében teszi lehetővé a megelőző távoltartás alkalmazását és megoldatlanul hagyja a 18 éven aluli, vagy a cselekvőképeséget érintő gondnokság alatt álló bántalmazó eltávolítását. Ilyenkor csupán az azonnaliságot mellőző büntetőjogi távoltartás vagy más büntetőjogi kényszerintézkedés lehetősége marad.³³

²⁹ GERÉBY Zsuzsanna: A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról, avagy egy jogszabály „sötét oldala” bírói szemszögből. http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&sqi=2&ved=0CDsQFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.bironokegyesulete.hu%2Fkutatasi_tapasztalatok.doc&ei=fH38U83tEJD54QTojYCwDA&usg=AFQjCNFijML5Lhcd a1WR4SXkqMOSqy98mg&sig2=3KRq9NzUPr2a4yA6IY90IA&bvm=bv.73612305,d.bGE A cikk megjelent: *Családi Jog*, 2010/4. 6–11.

³⁰ SZABÓ Károly: Néhány gondolat a megelőző távoltartásról. *Magyar Jog*, 2012/7. 436.

³¹ 53/2009. (V. 6.) számú Alkotmánybírósági Határozat, III. rész, 2.2. pont.

³² Az Országos Bírósági Hivatal elnökének előterjesztése a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvény módosítására. 30.022-21/2013. OBH. (kiadva: 2013. május 9. napján) 2.

³³ GERÉBY i. m. 3.

3. A megelőző távoltartás elrendelésére irányuló eljárás kezdeményezése történhet hivatalból és a magánfél kérelmére egyaránt. Ebből következik a kérelemtől elállás problémája a hivatalból, azaz a rendőrség által kezdeményezett eljárásban, hiszen ekkor a bántalmazott fél akaratától függetlenül kerül a bíróság elé az ügy. A rendőrség jelenlétét és kezdeményezési jogát nehéz összeegyeztetni a Polgári Perrendtartásról szóló törvény³⁴ (Pp.) által a félnek főszabályként biztosított önrendelkezési jogával. A Pp. szerint azt illeti meg az elállás joga, aki az eljárást kezdeményezte.³⁵ Ezért, amennyiben a megelőző távoltartást a rendőrség kezdeményezte, a félnek nincs joga elállni.³⁶ E megállapításnak ellentmond az a bírói álláspont, amely szerint a bíróság – ha a felek kibékülnek a tárgyaláson és a kérelmező nem kéri a továbbiakban a távoltartás elrendelését – a polgári eljárás „a kérelmező az ügy ura” alapelvnek megfelelően a bíróság a felek nyilatkozataihoz kötve van, ezért az eljárás ilyenkor nem folytatható.³⁷

4. Mivel a felek eljárásjogi pozíciója nem tisztázott, a bírósági meghallgatáson nem egyértelmű, hogy a bíró milyen törvényes figyelmeztetéseket köteles a jelenlévő felekkel közölni. Kérdés, hogy elegendő-e a Pp. 8. §-a szerinti jóhiszemű pervitel megtartására vonatkozó figyelmeztetés, vagy emellett szükséges-e a Btk. hamis vád és hamis tanúzás következményeire történő figyelmeztetés is.

5. A Kúria elvi határozatában³⁸ kijelenti, hogy a megelőző távoltartásra irányuló eljárásban a bíróság figyelembe veszi az ideiglenes megelőző távoltartással kapcsolatos iratanyagot, azonban döntése nem azt bírálja felül, így az abban rögzítettektől eltérő tényállást is megállapíthat, valamint a távoltartást kiterjesztheti további bántalmazottak esetére is.

6. A megelőző távoltartás elrendelése iránti kérelmek elbírálásakor két érdek ütközhet: egyrészt a gyorsaságot és azonnaliságot megkövetelő intézkedés, másrészt az ügy alapos előkészítése a tárgyalás kitézése előtt. A jogalkotói szándék a megelőző távoltartás esetében egyértelműen a gyorsaságot részesíti előnyben a teljes körű bizonyítási eljárással szemben. Bár a bíróság elvileg meghallgatja a feleket az ülésen, így a közvetlenség elve érvényesül, a gyakorlatban azonban a bántalmazó távollétében is meghozható a határozat. A bíró döntéséhez felhasználja a rendelkezésére bocsátott rendőrségi iratanyagot, amely az ideiglenes megelőző távoltartás elrendelése során készült (tanúvallomások, rendőri jelentések, ambuláns lapok, stb.), viszont ideiglenes megelőző távoltartás hiányában ilyen iratok nem feltétlenül állnak rendelkezésére.³⁹

³⁴ A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 3. §.

³⁵ A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 160. §.

³⁶ GERÉBY i. m. 6.

³⁷ A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 3. § (2) bekezdés.

³⁸ 3/2012. számú polgári elvi határozat (Kúria Pfv.II.22341/2011.).

³⁹ LUGOSI József: A megelőző távoltartás intézményének jogalkalmazási nehézségei. *Magyar Jog*, 2013/11. 6–7.

7. A megelőző távoltartást elrendelő határozat bírósági végrehajthatóságának és előzetes végrehajthatóságának kizárása értelmetlenné teheti a megelőző távoltartás célját. A Hktv. 16. § (6) bekezdése szerint a rendőrség által elrendelt ideiglenes megelőző távoltartásról szóló határozat hatályát veszti a bíróság által elrendelt megelőző távoltartás hatályának beálltával. Azonban a bírósági elrendelő határozat hatálya – előzetes végrehajthatóság hiányában – csak annak jogerőre emelkedésével áll be. A Pp. 233. § (1) bekezdése és 234. § (1) bekezdése alapján a határozat alapesetben annak közlésétől számított 15. napon emelkedik jogerőre, fellebbezés esetén ennél jóval későbbi időpontban. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy az ideiglenes megelőző távoltartás 3 napos határideje után a bántalmazó visszatérhet otthonába a bírósági határozat jogerőre emelkedéséig, majd ismét távoznia kell hazulról. A bírói gyakorlat szerint a távoltartásról szóló határozat hatálya beáll a határozat bántalmazóval való közlésével, az esetleges fellebbezésnek a kötelezettség teljesítésére nincs halasztó hatálya. A kialakult bírói gyakorlat némiképpen orvosolja e felvetett problémát azzal, hogy „végzésében tájékoztatja a feleket, hogy a távoltartásra vonatkozó kötelezettségek teljesítésére a végzés elleni fellebbezésnek halasztó hatálya nincsen, a kötelezettségek megszegése pedig szabálysértést valósít meg, amely elzárással vagy pénzbírással is büntethető.”⁴⁰ Mindezen bizonytalanságok kiküszöbölhetőek lennének a megelőző távoltartásról szóló bírósági határozat előzetes végrehajthatóságának törvényi biztosításával.⁴¹

8. Nem rögzíti a Hktv., hogy a 72 óra időtartamú ideiglenes megelőző távoltartás mikor kezdődik és a 8. §-ban felsorolt kötelező tartalmi elemek között sem szerepel a kezdő időpont egyértelmű megjelölésének kötelezettsége. A kialakult gyakorlat szerint a határozat átvételétől kezdődik a 72 óra, azonban a bántalmazó nem minden esetben veszi át a határozatot a helyszínen vagy a rendőrségen. Ilyenkor a kézbesítési vélelem szabályai lépnek érvénybe.

9. A megelőző távoltartás elrendelése esetén mind a rendőrség, mind a bíróság kötelessége a bántalmazó tájékoztatása az igénybe vehető éjszakai szállást nyújtó intézmények elérhetőségéről, az igénybe vétel feltételeiről. Míg a fővárosban és a nagyobb városokban ezek az intézmények a településen belül, akár a bántalmazó munkahelyéhez közel helyezkednek el, addig a kisebb vidéki településeken sokszor csak távolabb, akár 30-40 kilométerre találhatóak.⁴²

10. Családon belül megvalósuló erőszakos cselekmények előzménye általában hosszabb időre nyúlik vissza. A párkapcsolat megromlása, a családon belül kialakult feszült helyzet és sokszor az ebből adódó krízis miatt a súlyosabb erőszakot megelőző-

⁴⁰ A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának 2009. október 14. napján tartott Tanácselnöki Értekezletén kialakult többségi álláspont a jogszabály helyes értelmezésére. Idézi: PESNY Brigitta: A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról, alkalmazásának gyakorlati problémáiról. *Jogelméleti Szemle*, 2013/2. 145.

⁴¹ SZABÓ i. m. 438.

⁴² Uo. 438.

en is családvédelmi funkciót ellátó szervekkel már kapcsolatba került a család, elsősorban a kiskorú gyermekek helyzetének védelme érdekében. A családvédelmi koordinációért felelős szerv eljárása során egyrészt preventív célokat szolgál, másrészt információk birtokában lehetősége van jeleznie a veszélyeztető állapotot a rendőrhatalom felé. Míg a Hktv. jelzési kötelezettséget ír elő az alaptevékenységük keretében hozzátartozók közötti erőszak megelőzéséhez kapcsolódó feladatokat ellátó szerveknek – pl. ügyészeknek – a családvédelmi koordinációért felelős szerv felé, addig családvédelmi koordinációért felelős szerv számára ilyen kötelezettséget nem tartalmaz a törvény. A bírói tapasztalat azt mutatja, hogy sokszor a családvédelmi szerv tudott a családon belüli bántalmazásokról, zaklatásról, mégsem kérte a rendőrség beavatkozását, illetve nem jelezte azt a rendőrségen.⁴³

5.3. 'Eljárástechnikai' problémák

1. A Hktv. 13. § (6) bekezdése kizárja, hogy a megelőző távoltartás ügyében bírósági titkár dönthessen, ugyanakkor a megelőző távoltartás szabályainak megszegése esetén lefolytatandó szabálysértési eljárásban – amelynek eredményeképpen a távoltartásnál sokkal súlyosabb szankció, az elzárás is kiszabható – akár bírósági titkár is eljárhat.

2. Amennyiben az ideiglenes megelőző távoltartó határozat bírói felülvizsgálatára irányuló közigazgatási nemperes eljárás, valamint a megelőző távoltartás elrendelésére irányuló polgári nemperes eljárás egyidőben folyamatban van, a Hktv. 12. § (6) bekezdése alapján ezen eljárásokat a megelőző távoltartás elrendeléséről határozó polgári bíróságon kell egyesíteni. Mindkét eljárás esetén a bántalmazott életvitelszerű tartózkodási helye határozza meg az eljáró bíróság illetékességét és ez „feloldhatatlan eljárásjogi helyzetet eredményez, mert: a) más az eljárás tárgya, b) adott esetben eltérőek lehetnek az eljárások felei (közigazgatási eljárásban kérelmező és kérelmezett, polgári eljárásban bántalmazott és bántalmazó), valamint c) eltérő a meghozható határozat tartalma.”⁴⁴

3. Ellentmondásos az a szabályozás, amely lehetővé teszi a bíróság számára, hogy amennyiben a bántalmazó idézés ellenére nem jelenik meg a bírósági meghallgatáson, a megelőző távoltartás elrendeléséről szóló határozatot a rendőrség útján kézbesítse, azonban a bírósági meghallgatásra szóló idézés kiküldéséhez ugyanezt nem veheti igénybe. Így előfordulhat, hogy a bántalmazó egyáltalán nem értesül az ellen lefolytatott eljárásról, saját álláspontját nem tudja előadni a bíróságon, majd azzal szembesül, hogy a bírósági határozatban meghatározott ideig nem térhet vissza otthonába, ahol addig életvitelszerűen tartózkodott. A határozat elleni fellebbezés elbírálására a jogszabály nem tartalmaz különösebb szigorú határidőt, így az akár a megelőző távoltartás idejének lejártát követő időpontban is megtörténhet. Miután ebben

⁴³ TÓTH ÉVA: „Szabadíts meg a gonosztól!” A távoltartás dilemmái. *Ügyészek Lapja*, 18., 2011/4. 24–25.

⁴⁴ GERÉBY I. M. 6.

az esetben a bántalmazónak első lehetősége álláspontja kifejtésére maga a fellebbezés, így az említett okok miatt méltánytalan és később sem orvosolható joghátrányt szenvedhet.⁴⁵

4. Az Országos Bírósági Hivatal elnökének javaslata szerint lehetővé kellene tenni, hogy a bántalmazó és a bántalmazott egymás jelenlétében való bírósági meghallgatására ne kerülhessen sor, tekintettel a bántalmazás súlyosságára, valamint a családban hosszú ideje fennálló feszült és konfliktusokkal terhelt viszonyra. Szükség esetén gondoskodni kellene arról, hogy a bántalmazó és a bántalmazott személyesen ne találkozzon a bíróság épületében.⁴⁶

5. Az ideiglenes megelőző és a megelőző távoltartás szerepe a bántalmazó azonnali eltávolítása, a családból való kiemelése. A kérelmezők egy része – főként a válófélben lévő nők – azonban visszaélnék a távoltartás adta lehetőségekkel és a válóperben a számára kedvezőbb elbírálás érdekében (vagyonmegosztás, gyermekelhelyezés) használják

5.4. Az ügyész szerepe a megelőző távoltartással kapcsolatos nemperes bírósági eljárásban⁴⁷

A Hktv. szerint a megelőző távoltartás elrendelését a bántalmazott vagy a rendőrség hivatalból kezdeményezheti. Az ügyész a felek rendelkezési jogának tiszteletben tartása mellett, az eljárásban résztvevő bántalmazottak jogainak elősegítése érdekében léphet fel. A Hktv. 13. § (5) bekezdése a Pp. szabályaihoz képest eltérően határozza meg az ügyész perbeli fellépési lehetőségét. Eszerint az ügyésznek általános, feltétel nélküli fellépési lehetőséget biztosít, míg a Pp. 9. § (2) bekezdése a fellépés feltételének a jogosult védelemre képtelen állapotát, illetve az ilyen állapot eljárás során történő beállítását tekinti. A bíróság köteles az ügyészt haladéktalanul értesíteni a megelőző távoltartási eljárásról. A gyakorlatban felmerült kérdés, hogy a bántalmazott érdekében történő ügyészi fellépés mikor lehet indokolt. Egyértelműbb helyzetet teremtené olyan szabály megalkotása, amely – hasonlóan a Pp. szabályozásához – tételesen felsorolná azokat az esetköröket, amikor az ügyészi fellépés kötelező lenne. Ilyen lehetne például akkor, ha kiskorú a bántalmazott, vagy a bántalmazott egészségi állapota ezt indokolja, illetve ha korábban már legalább kétszer került sor ideiglenes megelőző vagy megelőző távoltartás elrendelésére.⁴⁸

Az ügyész indítványozhatja, hogy a bíróság a nemperes eljárásban kit tekintsen bántalmazottnak és bántalmazónak, ezzel nem sérti a felek rendelkezési jogát. A jog-

⁴⁵ SZABÓ i. m. 437.

⁴⁶ Az Országos Bírósági Hivatal elnökének előterjesztése a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvény módosítására. 30.022-21/2013. OBH. (kiadva: 2013. május 9. napján), 3.

⁴⁷ 3/2012. számú polgári elvi határozat (Kúria Pfv.II.22.341/2011.).

⁴⁸ ALFÖLDI i. m. 17.

alkotó a bántalmazott kiszolgáltatott helyzetét eleve adottnak vélelmezi, mint aki a jogainak védelmére általában nem képes.

Ügyészi törvényességi felügyeleti intézkedés keretében jelzés⁴⁹ alkalmazása vált szükségessé arról, hogy ha a Hktv. 1. § (1) bekezdés a.) pontja szerinti hozzátartozók közötti erőszak a lelki egészséget súlyosan veszélyeztető tevékenységgel valósul meg, állapítsák meg a sérelmet szenvedett fél bántalmazotti minőségét és tegyék lehetővé a távoltartás elrendelésnek indítványozását.⁵⁰

A Hajdú-Bihar megyei Főügyészség tapasztalatai szerint⁵¹ az ügyek jellege megkívánta az ügyészi jelenlétet a felek meghallgatásán. Ennek leggyakoribb okaként említhető a rendőrség által kezdeményezett ügyekben a rendőrségi iratanyag hiányos volta, amelynek alapján megalapozott ügyészi indítvány megtételére nem nyílt lehetőség. Azonban a meghallgatásokon való részvétel megszervezése komoly problémát jelentett az ügyészség számára, miután a magánjogi szakágban dolgozó ügyészek létszáma rendkívül alacsony és az eljárási határidők rövidek. Ugyanezen körülmények miatt nehézséget okozott a más településen lévő bíróságokon való megjelenés, tekintettel arra, hogy magánjogi ügyész kizárólag a megyei főügyészségeken található. Így előfordult, hogy az ügyészi fellépés elmaradt akkor is, amikor indokolt lett volna.

5.5. A megelőző távoltartás családi jogi vonatkozásai

1. Nem hagyható figyelmen kívül a megelőző *távoltartás családi jogi vetülete*.⁵² Az ideiglenes megelőző távoltartásról szóló határozatnak rendelkeznie kell a *bántalmazó szülői felügyeleti jogáról*, valamint a kiskorú gyermekével való *kapcsolattartási jogának szüneteléséről*. Az új Ptk. kiterjeszti valamennyi távoltartó határozatra a szülői felügyeleti jog szünetelését.⁵³ Meg kell jegyezni, hogy a szülői felügyeleti jog szünetelése nem jelenti feltétlenül azt, hogy ezzel együtt a kapcsolattartási jog is szünetel. Az új Ptk. is határozottan elkülöníti a kettőt, amikor kimondja, hogy a különélő szülő jogosult és köteles kapcsolatot tartani kiskorú gyermekével, miközben lehetséges, hogy szülői felügyeleti jogát csak részben gyakorolja. Azonban az új Ptk. leszögezi, hogy amennyiben a szülő a gyermek, vagy a gyermekkel közös háztartásban élő hozzátartozója sérelmére elkövetett cselekmény miatt elrendelt távoltartó határozat hatálya alatt áll, úgy a kapcsolattartási joga szünetel.⁵⁴ Mindez azonban nem zárja ki a nem személyes érintkezést, ezért a telefonon, elektronikusan történő kapcsolatfelvétel zaklató jellegű lehet, amely további pszichés terhet jelenthet a hozzátartozónak. A büntetőeljárásban elrendelt távoltartás a kapcsolattartás minden formájára kiterjed, így a bántalmazónak tilos közvetve vagy közvetlenül a határozatban megjelölt sze

⁴⁹ Ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény (Ütv.) 26.§ (7) bekezdés.

⁵⁰ ALFÖLDI i. m. 14.

⁵¹ Uo. 18.

⁵² TÓTH i. m. 26.

⁵³ Új Ptk. 4:186. § (1) bekezdés i.) pontja.

⁵⁴ Új Ptk. 4:178. § (3) bekezdés.

mélyeket zaklatni vagy zavarni. A „cselekmény” szóhasználat lehetővé teszi a bűncselekményen kívüli tevékenység vagy mulasztás távoltartás körébe eső értékelését.

2. A büntetőjogi kényszerintézkedésként elrendelhető távoltartás esetében csak akkor szünetel a kapcsolattartási joga a bántalmazó szülőnek, ha a bántalmazás sértette a kiskorú gyermek. Amennyiben a bántalmazott a másik szülő, ad absurdum az a helyzet is előállhat, hogy az ugyanabban a lakásban élő másik szülőtől köteles magát távol tartania, míg a velük együtt lakó gyermekével kapcsolatot tarthat. Az új Ptk. rendezte ezt a problémát azzal, hogy beemeli a gyermek sérelmére elkövetés mellé „a gyermeket gondozó, azzal együtt élő sérelmére...” fordulatot.⁵⁵

3. Tartási kötelezettség tekintetében a törvény kimondja, hogy az ideiglenes megelőző távoltartó határozat, illetve a megelőző távoltartó határozat a bántalmazó más jogszabály vagy szerződés alapján fennálló tartási, valamint a bántalmazottal közösen használt ingatlan fenntartására vonatkozó fizetési kötelezettségeit nem érinti.⁵⁶ Bár a Be. nem mond ki ilyen irányú kötelezettséget, a kényszerintézkedés célját tekintve vélhetően a büntetőjogi távoltartás sem szünetelteti a bántalmazó tartási és egyéb, szerződésen vagy törvényen alapuló fizetési kötelezettségeit.

4. Probléma lehet, amennyiben tartási szerződés áll fenn a bántalmazó és a bántalmazott között, mivel „a tartási szerződés bizalmi jellegére tekintettel a szolgáltatás nyújtása, illetőleg igénylése személyhez kötött, a jogosult azt, ami neki jár, a szerződés szerint csak maga igényelheti, és a kötelezett is személyesen tartozik azt teljesíteni [...]”.⁵⁷ Ennek alapján a szerződő feleknek személyesen és közvetlenül kellene egymással érintkezniük, ami nyilvánvalóan ellentétes azzal a jogalkotói akarattal, amely a bántalmazó helyzet kezelésére a távoltartás lehetőségét biztosítja. Ilyen értelemben a két jogintézmény ütközésének feloldására, valamint arra az esetre, amikor az eltartott a bántalmazó, nem találunk jogszabályi rendelkezést.⁵⁸

5. A Pesti Központi Kerületi Bíróság (PKKB) családjogi részlegének gyakorlata szerint az ügyek szignálásánál figyelembe veszik, hogy az ügy érdemi eldöntése ne kerüljön ahhoz a bíróhoz, aki korábban ugyanezen felek esetében távoltartást rendelt el. A bírákra a távoltartási ügyek tárgyalása igen nagy terhet ró, mivel ezeket ügyeleti rendszerben tárgyalják, így előfordul, hogy egy nap 3-4 ilyen ügyet tárgyalnak.

6. Ugyancsak a PKKB gyakorlata, hogy azokban az esetekben, amelyekben a bántalmazott a bántalmazó élettársa és nincsen közös gyermekük, azaz a távoltartás nem lenne kérhető, valamint a gyermeket nem éri bántalmazás csak az édesanyját, az ENSZ nőkkal szembeni hátrányos megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó

⁵⁵ Új Ptk. 4:178. § (3) bekezdés.

⁵⁶ Hktv. 5. § (4) bekezdés.

⁵⁷ EBH 1999.97.

⁵⁸ ALFÖLDI i. m. 15.

Bizottságának (CEDAW) ajánlására figyelemmel úgy jár el a bíróság, mintha a gyermek kérte volna a távoltartást, mivel így elrendelhető.

7. Ha a Pp. szabályait vesszük figyelembe, meghallgatási tárgyalás csak akkor tartható, ha a felek szabályszerű idézése megtörtént. Ugyanakkor a Hktv. a felek értesítését írja elő, ami egyet jelent azzal, hogy távoltartó határozat hozható azzal szemben is, aki egyáltalán nem tud az ellene folyó eljárásról. Ez viszont súlyosan sérti a tisztességes eljárásból való jogot. Ezért, amennyiben például ideiglenes megelőző távoltartás van érvényben és ennek lejártáig a szabályszerű idézés nem volt végrehajtható, az eljárás megszűnik, viszont a bíróság felhívja a bántalmazott figyelmét, hogy bármikor újra előterjesztheti ugyanerre az eseményre vonatkozóan a kérelmét. A kérelemre indult eljárás szabályai szerint ezt a bíróság befogadja és elbírálja.

6. A büntetőjogi távoltartással kapcsolatos dilemmák

A három féle távoltartást három különböző jogterület szabályozza, ezzel sajátos kombinációját adva a távoltartás jogintézményének gyakorlatban történő megvalósulásához. A bántalmazó családból való kiemelése és a bántalmazottaktól való eltávolításának fenntartása a közigazgatási, a polgári nemperes, valamint a büntetőjogi kényszerintézkedések területének körültekintő összehangolását igényli a jogalkotótól. Alábbiakban a gyakorlatban felmerülő jogi aggályok, dilemmák összefoglalására teszünk kísérletet.

Bár a különböző típusú távoltartások eredménye ugyanaz, nevezetesen a határozatban elrendelt ideig a bántalmazó nem érintkezhet a bántalmazottakkal, a távoltartás célja jogáganként eltérő. A Hktv.-ben szabályozott távoltartás célja „a bántalmazott és a bántalmazottra tekintettel a vele együtt élő veszélyeztetett kiskorú, vagy más személy(ek) – gyors és hatékony védelme. A büntetőjogi távoltartás célja a sértettek védelme mellett a büntetőeljárás zavartalan, hatékony és eredményes lefolytatása.”⁵⁹

1. A büntetőjogi távoltartás elrendelését az ügyészen kívül a magánvádló, a pótmagánvádló, a sértett, a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes sértett törvényes képviselője, valamint a terhelttel közös háztartásban élő kiskorú személy törvényes képviselője kezdeményezheti. A Be. szerint a távoltartást a sértett viszonylatában lehet elrendelni, mivel a cél a sértett tanú megfélemlítésének, befolyásolásának megakadályozása, valamint az ellene elkövethető újabb bűncselekmény megvalósításának, vagy az ő sérelmére már megkezdett bűncselekmény befejezésének megakadályozása.

2. Ügyészi indítvány esetén – ami meglehetősen ritka - a terhelt tipikusan őrizetben van, ezért az ülésre való előállítás nem ütközik akadályba, a sértett jelenléte nem kötelező és nincs is rá szükség. Amennyiben azonban a sértett az indítványozó – és ez a gyakori –, a törvény vagy más jogszabály sem ír elő olyan kötelező eljárási pro-

⁵⁹ Tóth i.m. 15.

tokollt, amely lehetővé tenné a terhelt rövid időn belüli meghallgatását, ezáltal a sértett hatékony védelmét.⁶⁰

3. Miután a távollattás elrendelésének feltétele a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanújának fennállása, a terhelt gyanúsított ki hallgatása és a megalapozott gyanú közlése előtt nem rendelhető el. A gyakorlati tapasztalatok szerint, valamint a bűncselekménnyel érintett élethelyzetből adódóan, a távollattás szükségessége tipikusan a nyomozás kezdeti szakaszában merül fel, ezért az erről való döntés a nyomozási bíró hatáskörébe tartozik. Általában a távollattás elrendelésre vonatkozó sértetti indítvány a feljelentésben vagy az első tanúki hallgatás során elhangzó mondat, nem pedig egy indoklással ellátott önálló indítvány. A megalapozott gyanú közlése leggyakrabban a nyomozás későbbi szakaszában történik, amikor a terhelttel szemben már kellő mennyiségű bizonyíték áll rendelkezésre. Ebből következően a nyomozás kezdetén tett sértetti indítványt a nyomozási bíró elutasítja. A Be. szerint ilyen döntés meghozatalához is ülést kellene tartani. A fővárosi bírág gyakorlata szerint az ismeretlen tettes ellen folyamatban lévő ügyekben – azaz ahol még gyanúsítás nem történt – a távollattási indítvány ülésen kívül, iratok alapján is elutasítható. Érdemes lenne ilyen esetekben, az elutasítással párhuzamosan a büntetőjogon kívüli, megelőző távollattás iránti eljárás felé terelni az indítványt. Jelenleg a nyomozási bíró számára még az sem derül ki az iratokból, hogy indult-e esetleg ideiglenes megelőző vagy megelőző távollattási eljárás, és ha igen, az milyen eredménnyel járt, vagy áll-e a terhelt ilyen, büntetőeljárás távollattáson kívüli megelőző távollattás hatálya alatt.⁶¹

4. Amennyiben sor kerül a távollattási indítvány elbírálására, *ülést* kell tartani. A jelenlegi szabályok szerint az ülést a nyomozási bíró szervezi meg, amennyiben a sértett az indítványozó. Az ülés megtartásához az érintettek szabályszerű idézése szükséges, amelyet elsősorban – a rendelkezésre álló adatok hiányosságai folytán – leginkább postai úton lehet megtenni. Ez viszont rendkívül hosszú időt vesz igénybe, hiszen a tértivevény visszaérkezését meg kell várni, ami akár több hétig is eltarthat, ezáltal a távollattás jogintézményének célja – gyorsaság, hatékonyság – meghiúsul. A gyakorlat azt mutatja, hogy ilyen esetekben mire az ülés megvalósul, a sértett sokszor visszavonja indítványát, ha az addig eltelt időben nem érte atrocitás a terhelt részéről. Célszerű lenne, hogy sértetti indítvány esetén is az ügyész szervezze meg az ülést, így a terhelt személyes meghallgatásának lehetővé tételéhez a nyomozó hatóságot is igénybe vehetné (elővezetés).⁶²

5. Nem tisztázott, hogy a sértettet a meghallgatásakor milyen eljárási jogokra kell figyelmeztetnie a nyomozási bírónak. Mivel a sértett itt indítványozó és nem pedig tanú, a tanúra vonatkozó figyelmeztetéseket nem kell vele közölni. Amennyiben

⁶⁰ MATUSIK Tamás: A büntetőeljárás távollattás szabályozásának jogalkalmazásbeli problémái. *Belügyi Szemle*, 2013/9. 17–18.

⁶¹ Uo. 18.

⁶² Uo. 26.

a sértetti indítvány egyben tanúvallomásnak minősülne, valamint a terhelttel való szembesítése a bizonyítás részeként jelenne meg – a Be. 207. § (3)–(5) bekezdésekben foglalt nevesített eseteket kivéve –, ezen eljárások lefolytatása már nem tartozna a nyomozási bíró feladatkörébe.⁶³

6. Elméletileg a távoltartás folyamatossága biztosított: a Hktv. 16. § (4) bekezdése értelmében az ideiglenes megelőző távoltartás hatálya a bíróság által elrendelt megelőző távoltartás hatályának beálltával megszűnik. A Hktv. 5. § (7) bekezdése szerint az ideiglenes megelőző távoltartás, illetve a megelőző távoltartás hatályát veszti, amennyiben a bántalmazó ellen indított büntetőeljárásban a bíróság távoltartást rendel el. A gyakorlatban azonban több olyan eljárási cselekmény merülhet fel, amely nem csupán megszakítja a távoltartás folyamatosságát, de időben is rendkívül elhúzza, ezáltal értelmetlenné teheti e jogintézmény alkalmazását.

7. Problémát jelenthet, hogy a Be. 138/B. § (1) bekezdése alapján távoltartás maximum 60 napig rendelhető el és nem hosszabbítható meg. Újbóli elrendelésére kizárólag új körülmények felmerülése esetén kerülhet sor. Az előzetes letartóztatás meghosszabbításának lehetőségével összevetve logikátlan, hogy a jogalkotó miért nem tartja elképzelhetőnek, hogy a távoltartás elrendelésének alapjául szolgáló körülmény 60 nap eltelte után is fennállhat. Tapasztalatok szerint pedig éppen erről van szó: kicsi az esély arra, hogy 60 nap alatt az érintettek viszonya, élethelyzete, személyisége és egyéb körülményei gyökeresen megváltoznának. Márpedig változatlan körülmények esetén – nagy valószínűséggel – a távoltartás indokául szolgáló körülmény sem változik.⁶⁴

8. A távoltartás eredményesebbé válásához szükséges lenne az eljáró hatóságok – elsősorban a rendőrség – részére egy eljárásrendi protokollt összeállítani, amely részletesen tartalmazná, hogy a sértettet mire kell figyelmeztetni. Tartalmazná, hogy a sértettnek az ideiglenes megelőző távoltartás és a megelőző távoltartás lehetőségéről és annak feltételeiről az intézkedő rendőr köteles legyen felvilágosítást adni.⁶⁵

7. A távoltartással kapcsolatos statisztikai adatok

Tanulmányunk első részében a távoltartás intézményének elméleti háttérét és gyakorlati alkalmazásának nehézségeit vizsgáltuk. A továbbiakban a különböző hatóságok, szervezetek statisztikai adatait, valamint az általunk végzett aktakutatás tapasztalatait mutatjuk be. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a jogalkalmazók által említett problémák és jellegzetességek mennyiben tükröződnek azokban a bűnügyekben, amelyekben büntetőjogi távoltartás elrendelésére került sor. Alábbiakban – emlékeztetőül – a háromféle távoltartás főbb jellemzőit foglaltuk össze.

⁶³ Uo. 21.

⁶⁴ Uo. 22.

⁶⁵ Uo. 23.

<i>Össze foglaló táblázat a három félé távollattartás jogintézmény jellemzőiről</i>			
	ideiglenes megelőző távollattartás	megelőző távollattartás	büntetőjogi távollattartás
Indítványozó	bántalmazott	rendőrség / bántalmazott / bántalmazott közeli hozzátartozója	ügyész
Felék elnevezése	bántalmazott – bántalmazó	kérelmező – kérelmezett	sértett – gyanúsított
Döntési jogkör	rendőrség közigazgatási eljárásban	polgári bíróság nemperes eljárásban	nyomozási bíró a büntető eljárásban
Vonatkozó jogszabály	Ket.	Hktetv. mögöttes jogszabály: Pp.	Be.
Időtartam	72 óra	max. 30 nap	max. 60 nap
Elrendelése	azonnal, a helyszínen határozatban	az ideigl. megel. távollattartás kezdő időpontjától szám 3 napon belül / a kérelem beérkezésétől számított 3 napon belül végzéssel	nincs meghatározva, a gyakorlatban minimum a bántalmazástól számított 2,5 nap múlva végzéssel
Elrendelés feltétele	az eset összes körülményeiből a hozzátartozók közötti erőszak elkövetésére megalapozottan lehet következtetni	az eset összes körülményeiből a hozzátartozók közötti erőszak elkövetésére megalapozottan lehet következtetni; a felek meghallgatása; kérelemre indított eljárásban a kérelmezőnek jelen kell lennie;	szab. veszt. bünt. bcs. megvalósulása, tanúk megfélemlítésének, bizonyítás megghiúsításának veszélye, a megkezdett szab. vesztéssel bünt. bcs. befejezésének vagy újabb hasonló bcs. elkövetésnek veszélye; megalapozott gyanú közlése
Kérelmezők körével kapcsolatos probléma	volt élettárs nem kérheti; szíveségi lakáshasználó nem kérheti, ha nincs közös kk. gyerek a bántalmazóval	volt élettárs nem kérheti szíveségi lakáshasználó nem kérheti, ha nincs közös kk. gyerek a bántalmazóval	Nincs ilyen probléma.
Kérelmezettek (bántalmazók) körével kapcsolatos probléma	korl. csel. képes és /vagy 18 év alatti személyvel szemben nem kérhető	korl. csel. képes és /vagy 18 év alatti személyvel szemben nem kérhető	Nincs ilyen probléma.
Jogorvoslat	fellebbezésnek nincs helye, a határozat bírói felülvizsgálata kérhető közigazgatási nemperes eljárásban 3 napon belül; nincs halasztó hatálya;	fellebbezés az elsőfokú bírói határozat ellen; a fellebbezés elbírálására nincs különösebb határidő megszabva;	fellebbezés az elsőfokú bírói határozat ellen; a fellebbezés elbírálására nincs különösebb határidő megszabva

7.1. A büntetőjogi távoltartás szempontjából kiemelt statisztikák és problémáik

A statisztikai és nyilvántartási bizonytalanságok és ellentmondásos adatok következtében igen körülményes módon juthatunk el azokhoz a távoltartási esetekhez, amelyekből érvényes és hiteles következtetések vonhatók le a kényszerintézkedés gyakorlati működéséről. A bűnügyi statisztikák (ERÜBS, ügyészségi nyilvántartások) ugyanis csak a bűncselekmény fajtái, gyakorisága és évek szerint tartják nyilván a távoltartási eseteket. Így nem kapunk információt a távoltartás elrendelésének kezdetére és befejezésére, a megszűnésére, a megszüntetésére, és nem rögzítik sem a sértett sem az elkövető demográfiai jellegű adatait. Az intézmény jogalkalmazásáról, annak hatékonyságáról és esetleges problémáiról csak a konkrét ügyek áttekintése alapján szerezhetünk információkat.

7.1.1. A családon belüli erőszakról szóló statisztikák

Családon belüli erőszaknak tekintett bűncselekmények, amelyekben a rendőrség vizsgálatot folytatott (NETZSARU adatok).⁶⁶

2010. évben 12 217 db
 2011. évben 12 865 db
 2012. évben 14 199 db

Az ENYÜBS családon belüli erőszakra vonatkozó statisztikája

A párkapcsolati erőszak sértetteinek száma, aránya és bűncselekmények szerinti megoszlása nemenként, 2011						
Bűncselekmény	Sértettek száma, fő		Sértettek aránya, %		Sértettek bűncselekmények szerinti megoszlása, %	
	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak
Emberölés	31	17	64,6	35,4	1,1	5,9
Testi sértés	1340	165	89,0	11,0	46,5	57,1
Kényszerítés	12	1	92,3	7,7	0,4	0,3
Személyi szabadság megsértése	146	3	98,0	2,0	5,1	1,0
Zaklatás	835	60	93,3	6,7	29,0	20,8
Becsületsértés (tettleges)	10	1	90,9	9,1	0,3	0,3
Kiskorú veszélyeztetése	1	–	100,0	–	0,0	–
Erőszakos közöszlés	27	–	100,0	–	0,9	–
Szemérem elleni erőszak	7	–	100,0	–	0,2	–
Garázdaság	421	32	92,9	7,1	14,6	11,1
Önbíráskodás	23	6	79,3	20,7	0,8	2,1
Vagyon elleni	27	4	87,1	12,9	0,9	1,4
Összesen	2880	289	90,9	9,1	100,0	100,0

⁶⁶ A rendőrségi statisztikákat a rendőrségi jelentések a NETZSARU alapján készítik, amely viszont a 2009. évi LXXII. törvény által meghatározott szempontok szerint gyűjti az adatokat.

A férfiak által a partnerük sérelmére leggyakrabban elkövetett bűncselekmények a testi sértés, zaklatás és a garázdaság voltak.

A női elkövetők a testi sértést és kiskorú veszélyeztetését követik el leggyakrabban, és a férfiakhoz hasonlóan arányuk az évek során stagnáló tendenciát mutat.

7.2. Az ideiglenes megelőző távoltartás statisztikai adatai

*Elrendelt ideiglenes megelőző távoltartások száma, megyénkénti bontásban,
2009. 10. 01 – 2012. 12. 30 közötti időszakban*

	2009. 10. 01– 2010. 04. 25.	2010. 10. 01– 2010. 12. 31.	2011. 01. 01– 2011. 12. 31.	2012. 01. 01– 2012. 12. 31.
Borsod-Abaúj-Zemplén MRFK	166	315	426	434
Somogy MRFK	32	73	115	120
Jász-Nagykun-Szolnok MRFK	74	111	141	105
Hajdú-Bihar MRFK	23	94	79	100
Szabolcs-Szatmár-Bereg MRFK	16	108	71	89
Komárom MRFK	48	86	110	88
Budapesti RFK	22	95	104	87
Fejér MRFK	46	133	69	64
Győr-Moson-Sopron MRFK	30	75	58	48
Vas MRFK	30	56	45	42
Nógrád MRFK	31	61	56	48
Csongrád MRFK	48	50	38	37
Veszprém MRFK	32	31	28	29
Békés MRFK	21	29	27	26
Heves MRFK	27	26	27	22
Pest MRFK	30	34	18	21
Tolna MRFK	5	17	12	21
Bács-Kiskun MRFK	12	29	14	15
Zala MRFK	14	16	15	14
Baranya MRFK	13	24	10	13
Összesen	721	1463	1463	1423

Forrás: Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály

Az éves statisztikák alapján észlelhető, hogy vannak megyék, ahol az ideiglenes megelőző távoltartás igen magas számban fordul elő, amely a jó gyakorlatra utal, míg több megyében láthatóan ez a jogintézmény alig működik. A megyék többségében az elmúlt három évben az ideiglenes megelőző távoltartások száma lassú emelkedést mutat, vannak azonban megyék, ahol nemcsak igen alacsonyak a számok, de még csökkenő tendencia is tapasztalható. Az összesített eredmény közel azonos számú intézkedésre utal a négy év vonatkozásában. A rendőrségi összesítések megállapítása szerint a szakszerű, visszatérő képzés, oktatás segítheti elő a hatékonyság növekedését.

7.3. A megelőző távoltartás statisztikája

7.3.1. Bírósági ügyforgalmi adatok a megelőző távoltartás elrendelése iránt indult ügyekben

	2010. év			2011. év			2012. év		
	érkezett	befejezett	folymatban	érkezett	befejezett	folymatban	érkezett	befejezett	folymatban
ideiglenes megelőző távoltartás felülvizsgálata	448	447	6	272	275	3	251	251	3
megelőző távoltartás	1901	1907	23	2078	2070	31	2166	2150	47

Az Országos Bírói Hivatal által közzétett adatok

Az Országos Bírósági Hivatal (OBH) a törvény hatálybalépésétől eltelt időszak bírói tapasztalatait összegezte a megelőző távoltartás jogalkalmazási gyakorlatáról. Megállapításuk szerint a bírósági adatok alapján a rendőrség által elrendelt ideiglenes megelőző távoltartások száma csökkenő tendenciát mutat, míg a megelőző távoltartások száma növekedett.⁶⁷ A megkérdezett bírók véleménye szerint mindez a rendőrségi munka hatékonyságával függ össze. Úgy vélik, hogy a rendőrségek nehezen döntenek az adott cselekmény minőségéről, és igen gyakran az ideiglenes távoltartás határozatba foglalása és azonnali intézkedés helyett a bíróságoknak továbbítják az esetek elbírálását. Ez lehet a magyarázata a két távoltartási forma számadatai közötti jelentős eltérésnek.

A PKKB adatai szerint a rendőrség által kezdeményezett megelőző távoltartások száma az utóbbi években csökkent, ugyanakkor nőtt a kérelemre indult eljárások száma. Ennek oka lehet, hogy a rendőrség kimegy a helyszínre, tanúvallomásként rögzíti az eseményeket, majd mindezt továbbítja a bíróságra. A tanúvallomásban a bántalmazott fél nyilatkozik arról, hogy kéri a megelőző távoltartás elrendelését és ezzel megindítja az eljárást. A rendőrség az ideiglenes távoltartás elrendelésének elmulasztásával nem tesz eleget az azonnali intézkedési kötelezettségének, ezen kívül a továbbiakban bizonyítási nehézségek is adódhatnak, mivel a később becsatolt láttelek, egyéb bizonyítékok nem mindig tükrözik a valós történéseket.

7.3.2. A megelőző távoltartásra vonatkozó ügyészégi statisztika (MAKÖR)

A megelőző távoltartással kapcsolatos intézkedésekkel az ügyészség magánjogi szakága foglalkozik. Az ezzel kapcsolatos ügyészégi statisztika meglehetősen eltérő adatokat tartalmaz a bírósági és rendőrségi statisztikákhoz képest. Miután a polgári jogi bíróság hivatalból megküldi az ügyészségnek a távoltartási eljárás iránti kérelmeket vagy a rendőrség által hivatalból indított ügyeket az ügyészi fellépés lehetőségének megteremtéséhez, azt gondoltuk, hogy a bírósági és ügyészégi statisztika e tekintetben megegyezik egymással. Az eltérés okaként azt feltételezzük, hogy bizonyos megyékben a rendőrség a bíróságnak történő megküldéssel egyidőben az

⁶⁷ OBH elnökének előterjesztése, 30.022-21/213.OBH.

ügyészségnek is megküldi az iratokat, ezáltal ezt két érkezésnek iktatják, holott ugyanarról az ügyről van szó.

Megyék	Hozzáértartozók távollattartása													
	Értékek száma				Fellepés I. és II. fok				Figyelem felhívás hozzáértartozók közötti erőszakra				Fellebbezés	
	2011	2012	2011 és 2012	2011	2012	2011 és 2012	2011	2012	2011 és 2012	2011	2012	2011 és 2012	2011	2012
Főváros	260	263	523	0	0	0	52	93	145	0	2	2	2	2
Baranya megye	12	27	39	6	17	23	0	0	0	0	0	0	0	0
Bács-Kiskun megye	73	126	199	24	42	66	27	23	50	0	1	1	1	1
Békés megye	43	39	82	16	14	30	9	12	21	1	1	2	1	2
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	486	795	1281	311	361	672	44	47	91	7	0	7	0	7
Csongrád megye	117	104	221	22	14	36	62	79	141	0	0	0	0	0
Fejér megye	76	73	149	18	14	32	4	1	5	3	0	3	0	3
Győr-Moson-Sopron megye	67	52	119	34	15	49	3	0	3	0	0	0	0	0
Hajdú-Bihar megye	162	184	346	68	62	130	26	31	57	1	5	6	1	6
Héves megye	22	30	52	8	7	15	0	0	0	0	0	0	0	0
Jász-Nagykun-Szolnok megye	267	348	615	101	105	206	0	10	10	0	0	0	0	0
Komárom-Esztergom megye	247	290	537	137	117	254	112	103	215	4	11	15	4	15
Nógrád megye	83	57	140	50	38	88	12	7	19	0	0	0	0	0
Pest megye	107	113	220	12	27	39	4	8	12	0	0	0	0	0
Somogy megye	149	167	316	81	73	154	123	119	242	0	1	1	0	1
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	89	117	206	22	23	45	10	18	28	0	2	2	0	2
Tolna megye	13	22	35	3	2	5	1	1	2	0	0	0	0	0
Vás megye	57	72	129	20	19	39	16	15	31	0	0	0	0	0
Veszprém megye	51	52	103	28	28	56	10	3	13	0	1	1	0	1
Zala megye	31	35	66	12	15	27	5	6	11	0	0	0	0	0
Legfőbb Ügyészség	3	19	22	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Összesen:	2415	2985	5400	973	993	1966	520	576	1096	16	24	40	16	40

Hozzáértartozók távollattartása, MAKÖR 2011. és 2012. évek

Az ügyészi fellebbezések gyakorisága megyénként eltérő. A „legaktívabb” ügyészség a távoltartási tárgyaláson való fellépésben B.A.Z. megye, ezt követi Komárom-Esztergom és Jász-Nagykun-Szolnok megye. A fővárosban egyszer sem gyakorolta az ügyész a fellépés jogát távoltartási ügyben, ugyanakkor előfordul, hogy a határozat ellen fellebbezést nyújt be, holott fellépés hiányában fellebbezési joga nem lenne.

7.4. Büntetőjogi távoltartás elrendelésével kapcsolatos kezdeményezések⁶⁸ (forrás: Legfőbb Ügyészség)

	Megyék	Ügyek száma		
		2011. év	2012. év	2013. év
1.	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	93	90	67
2.	Főváros	72	51	74
3.	Győr-Moson-Sopron megye	56	44	34
4.	Bács-Kiskun megye	31	36	32
5.	Somogy megye	29	41	56
6.	Csongrád megye	43	16	27
7.	Baranya megye	34	21	26
8.	Pest megye	28	22	25
9.	Vas megye	23	16	8
10.	Hajdú-Bihar megye	11	8	7
11.	Tolna megye	16	18	35
12.	Borsod-Abaúj-Zemplén megye	18	10	22
13.	Veszprém megye	10	16	21
14.	Heves megye	10	12	10
15.	Fejér megye	10	8	6
16.	Komárom-Esztergom megye	4	6	6
17.	Jász-Nagykun-Szolnok megye	6	6	6
18.	Zala megye	2	8	1
19.	Békés megye	2	5	8
20.	Nógrád megye	3	2	1
21.	Központi Nyomozó Főü. és Regionális Oszt.	1	0	0
22.	Katonai Ügyészség	1	0	0

⁶⁸ A kezdeményezések közül 6-7% azon ügyek aránya, amelyekben az ügyész a kezdeményezés ellenére nem tett indítványt a távoltartás elrendelésére. A bíróság az ügyészi indítvány alapján általában elrendeli a távoltartást (85-90%), míg a nem ügyészi indítvány alapján történő kezdeményezést nagyobb arányban (20-25%) utasította el a bíróság.

8. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Győr-Moson-Sopron megye és Budapest távoltartási eseteinek akták alapján történő elemzése

Mintavétel, akta kiválasztás

A Legfőbb Ügyészség számítástechnikai nyilvántartásának alapján, szakértőkkel történt konzultáció után az ügyfélnyilvántartás 2011–2012. évi adatai segítségével, megyei bontásban és bűncselekmények szerint kiválasztottuk azt a három területet, ahol a legmagasabb számú távoltartást regisztrálták. A válogatás több okból sem lehetett teljes körű vagy reprezentatív. Miután a jogintézmény nem tekint vissza hosszú múltra, a 2010-2011. évi esetek jöhettek számításba, ezek közül azonban számos ügy még folyamatban volt, ezért csak az irattárba helyezett akták közül válogathattunk. A kiválasztás másik szempontja csak a távoltartáshoz kapcsolódó bűncselekmény lehetett, ennek alapján megpróbáltunk – az egyes bűncselekmények gyakoriságnak figyelembevétele mellett – sokféle bűncselekmény közül válogatni. Külön figyelmet szenteltünk annak a ténynek, hogy a zaklatás (friss tényállásként) és a távoltartás kapcsolata a közvélemény számára is fontos.

Így Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből 27 aktát, Győr-Moson-Sopron megyéből és Budapestről 18-18 aktát bocsátottak a rendelkezésünkre.

A mintavétel tehát véletlenszerű, esetleges, vizsgálatunk ennek megfelelően arra irányult, hogy képet kapjunk a távoltartás folyamatáról, a sértettek és elkövetők szempontjairól, de leginkább egy, a jövőben elvégezhető kutatás kereteit és lehetőségeit kívántuk felvázolni.

8.1. Büntetőjogi távoltartással kapcsolatos ügyek megyénkénti bontásban

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

Bűncselekmény	2011. év	2012. év
Zaklatás	61	44
Személyi szab. megsértése	2	3
Testi sértés	23	16
Garázdaság	2	6
Kiskorú veszélyeztetése	2	1
Magánlaksértés	3	2
Önbíráskodás	0	1
Szemérem elleni erőszak	0	1
Vérfertőzés	1	0
Közúti veszélyeztetés	1	0
Erőszakos közöszlés	0	1
Rongálás	0	1
Zsarolás	0	1

Győr-Moson-Sopron megye

Bűncselekmény	2011. év	2012. év
Zaklatás	40	19
Személyi szab. megsértése	2	2
Testi sértés	10	7
Garázdaság	2	2
Kiskorú veszélyeztetése	1	2
Magánlaksértés	2	1
Rongálás	2	0
Rablás	1	0
Közveszéllyel fenyegetés	0	1
Lopás	1	0

Budapest

Bűncselekmény	2011. év	2012. év
Zaklatás	29	22
Személyi szab. megsértése	2	1
Testi sértés	12	10
Garázdaság	6	4
Kiskorú veszélyeztetése	4	0
Magánlaksértés	1	1
Önbíráskodás	21	0
Erőszakos közösülés	0	1
Rongálás	0	1
Lopás	2	1
Visszaélés kábítószerrel	2	1
Emberölés	1	0
Zsarolás	2	0
Egyedi azonosító jel megamisítása	1	0
Közfel. ellátó szem. ell. erőszak	1	0
Magántitok jogosulatlan megism.	1	0
Kiskorú elhely. megvált.	1	0
Tartás elmulasztása	0	1

8.2. Az aktavizsgálat eredményei

Az akta-elemzések legfőbb célja nemcsak a távoltartás eljárásjogi, nyomozati menetének megismerése, hanem a távoltartás funkciójának, hatékonyságának felmérése. Arra a kérdésre kerestük a választ, hogy kik, milyen okok miatt, milyen bűncselekményhez kapcsoltnak kéri a távoltartást. Feltételeztük, hogy a túlnyomó részt a távoltartás a kapcsolati erőszak valamely formájához kötődik. Az általunk kiválasztott akták alapján ez igazolódott is, mindössze 2-3 esetben kértek távoltartást szomszéd, vagy idegen elkövető ellen, garázdaság elkövetése miatt.

1. A távoltartáshoz kapcsolódó bűncselekmények közül a zaklatás a leggyakoribb, a testi sértések, emellett a személyi szabadságtól megfosztás és a garázdaság fordul meg elő sűrűbben, de lényegesen kisebb számmal.

2. Az elkövetők többségében szakmunkás képzettségű munkanélküli, vagy alkalmi munkából élő, 30-60 közötti, magas számban büntetett előéletű (nem erőszakos cselekményt elkövető) és alkoholizáló (jó néhány alkoholfüggő) férfiak. A mintában összesen négy női elkövető szerepelt.

3. A távoltartás valamennyi esetére jellemző, hogy válás, szakítás, élettársi kapcsolat megszakadása, megromlása idején történik.

4. A elkövető férfiak – a feltételezésekkel ellentétben – nem laknak közös lakásban a sértettel, hanem szüleiknél vagy albérletben élnek. Ez részben magyarázza az akták között is megtalálható, idős apa, anya és hozzájuk költöző, alkoholista, nem dolgozó fiúk közötti erőszakos cselekményeket. A sértett nők a korábbi közös lakásban maradnak, amely igen gyakran a közös gyermek tulajdona, és sok esetben a távoltartott volt társ fizeti a lakás részleteit.

5. A zaklatást, de a többi bűncselekmény megvalósítását is a válás bejelentése, a válóper megindítása, vagy a vagyonmegosztás rendezetlensége és a gyermekkel való kapcsolattartás körüli ellentétek váltják ki. Lényeges, ám korántsem érthető, hogy a motívumok közül a férfi féltékenysége miért játszik döntő szerepet, miközben emellett legtöbbször mindkét félnek már új partnere is van. A bűncselekmények 3-12 évi együttlét után, a felek elmondása szerint a rendszeressé váló viták, a megromlott viszony, a férfi alkoholizálása, munkanélkülisége (legtöbbször a nőknek sincs kereső foglalkozása, segélyek, gyerektartás a jövedelmük alapja) következtében a férfi elköltöztetéséhez vezetnek, majd ezt követően követi el a távoltartás alapjául szolgáló cselekményt.

6. A pároknak jellemzően több gyermekük is van, előző kapcsolataikból származó és közös gyerekük is velük él. Az átvizsgált esetekben gyerekbántalmazás nem történik, de a gyerekek szemtanúi a szülők között zajló konfliktusoknak, a szülők (főként a nők) állásfoglalásra készítik a gyerekeket, akik különféle negatív viselkedéssel reagálnak a történetekre. Abban az esetben, ahol gyerek szerepel a bűncselekmény helyszínén, kivétel nélkül minden esetben jelentik (rendőrség, bíróság) a gyerekjóléti intézményeknek, amelyek az eset súlyosságának megfelelően intézkednek is. Olyan esettel nem találkoztunk, amikor a távoltartás ideje alatt az apa nem tarthatta a kapcsolatot (telefonon, írásban) a gyerekeivel.

7. Az aktákból nagyon ritkán kapunk információt az esetleg korábban előforduló megelőző vagy ideiglenes megelőző távoltartásra.

8. A távoltartás elutasításának, az eljárás megszüntetésének különféle okai vannak. Leggyakrabban a felek kibékülése következtében egyikük sem érhető el. Abban az esetben, ha a távoltartás kérése előbb történik, mint ahogy a bűncselekmény igazolá-

sára sor került volna, akkor sem rendelhető el a távoltartás. Sok esetben a pillanatnyi düh indukálja a távoltartás iránti kérelmet és mire a meghallgatásra kerülne sor, a kérelmező meggondolja magát és visszavonja a kérelmét, vagy egyszerűen nem jelenik meg a tárgyaláson. A távoltartási kérelem azonban beindít egy meglehetősen bonyolult és gyors, mindemellett rendkívül költséges, sok szervezést és energiát igénylő bürokratikus gépezetet (rendőrség, bíróság, gyámhivatal, anyaothonok stb.), amelyet a kérelmező egyetlen mondatával vagy meg nem jelenésével leállíthat, és az addig tett erőfeszítések feleslegessé válnak. Megfontolandó lenne egy olyan jogszabályi módosítás, amely nem tenné lehetővé a távoltartás iránti kérelem visszavonását, ezáltal a jogalkotó a kérelmezőre nagyobb döntési felelősséget helyezne.

9. A sértettek leggyakoribb panasza, hogy a büntetőjogi (szintúgy a megelőző távoltartás) időtartama nagyon rövid, döntő többségében 60 napra szól, néhány esetben – főként a cselekmény csekély súlyától függően – 20 napot is meghatároztak. Ugyanakkor az aktákból kitűnik, hogy az esetek igen nagy számában a zaklatások a távoltartás elrendelése után megszűnnek, azaz visszatartó erejük is észlelhető.

9. Összegzés – A kutatás főbb megállapításai

1. A három jogintézmény között nincs folyamatos, egyeztetett, logikusan követhető kapcsolódás.

2. Mindhárom jogintézmény gyakorlatában az idő rövidsége és a szubjektív emberi tényezők okozzák a legtöbb problémát.

3. A távoltartás mindhárom intézményének statisztikai nyilvántartása más és más, egymásnak ellentmondó szempontok szerint készül, így a hatékonyságról és a gyakoriságról sincs pontos képünk.

4. A távoltartások célja elsősorban a bántalmazó gyors eltávolítása, az erőszak megállítás. Az ideiglenes megelőző és a megelőző távoltartások gyakorlata aszerint különbözik, hogy az egyes területeken (megyékben) milyen kapcsolat van az igazságügyi szolgáltatásban résztvevők között, és milyen képzettségű szakemberek dolgoznak együtt. Egyes megyékben (pl. B.A.Z.) az intézmény igen jól működik, míg másutt szinte alig. Ugyanez mondható el a büntetőjogi távoltartás eseteire is.

5. A büntetőügyekben elrendelt távoltartások szinte kivétel nélkül a párkapcsolatok megszakitása alatt vagy közvetlenül utána történnek. Az elkövetők férfiak, és nem laknak együtt a sértettel. A leggyakoribb kísérő bűncselekmények a zaklatás és a testi sértések. A távoltartás kérelmének legfőbb oka a vagyonmegosztással, a gyermekkel való kapcsolattartással és a gyermektartással függ össze.

6. A távoltartások megszegésének ellenőrzése nem megoldott, nem rendszeres. Az ideiglenes távoltartás megszegése szabálysértést valósít meg, szabálysértési őrizet alkalmazására is sor kerülhet, de inkább pénzbírság kiszabása az általános. B.A.Z.

megyében azonban a helyi rendőrkapitányságok vezetői és a bíróságok vezetői megállapodtak abban, hogy az eset súlyosságához igazodva az elzárás büntetést gyakrabban alkalmaznak, amely elrettentő hatása miatt eredményesnek tűnik. A büntetőjogi távollattartás megszégése a vizsgált akták alapján nem túl gyakori.

7. Megoldatlan az akták szerint az a típusú zaklatás, amely nem jár személyes kontaktussal és erőszak, fenyegetés sem történik, ugyanakkor az elkövető megfigyeli, követi, vagy elektronikus eszközök útján zaklatja a sértettet. Az ilyen esetekben nem hozható távollattartási határozat.

Tanulmányunk rámutatott arra, hogy a távollattartás jogintézményének jogszabályi háttere nem teremti meg a jogalkalmazási gyakorlat egységés működését, teret hagy a szubjektív, esetleges értékeléseknek, valamint a jogalkalmazás szereplőinek szakértelmére és együttműködési hajlandóságára bízva e jogintézmény használatát. A jogalkotóra vár annak kidolgozása, hogy a különféle távollattartások egymást követő, megszakítatlan folyamatot képezzenek, mert így tölthetik be eredeti rendeltetésüket. Jogszabályi módosítást igényelne a hatályos 'új' Büntető Törvénykönyv kapcsolati erőszak definíciójának és a távollattartással összefüggésben meghatározott, hozzátartozók közötti erőszak fogalmának összehangolása. Végül pedig átgondolandó azoknak a jogi és egyéb felvilágosító eszközöknek az alkalmazási lehetősége és formája, amelyek állampolgárok tájékoztatását szolgálják a távollattartás igénybevételének lehetőségéről annak érdekében, hogy valós információval rendelkezzenek a távollattartások által elérhető eredményekről.